

Gozdarski vestnik

02/89

**Ljubljana
Slovenija**

STROKOVNA REVIIJA

Gozdarski vestnik

SLOWENISCHE FORSTZEITSCHRIFT
SLOVENIAN JOURNAL OF FORESTRY

LETO 1989 • LETNIK XLVII • ŠTEVILKA 2

Ljubljana, februar 1989

VSEBINA – INHALT – CONTENTS

49 Iztok Winkler

Družbenoekonomski vidiki propadanja gozdov

Socioeconomic aspects of dying back of forests

57 Tomo Štefe

Slovensko javno mnenje in propadanje gozdov

Slovene public opinion and the dying back of forests

69 Marijana Tavčar

Stiki gozdarstva z javnostjo v Sloveniji

Contacts of forestry with the public in Slovenia

77 Bojan Počkar

Stik gozdarstva z javnostjo na primeru gozdnega rezervata Črni kal

80 Jernej Stritih

Gorsko kolesarjenje – izziv za gozdarje?

82 Dušan Mlinšek

Bavarci so nas prehiteli

84 Iz tujega tiska

87 Strokovna srečanja

90 Književnost

92 In memoriam

95 Naši nestorji

Gozdarski vestnik Izdaja Zveza društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije

Uredniški svet

mag. Zdenko Otrin – predsednik;
mag. Mitja Cimperšek, Hubert Dolinšek,
mag. Aleksander Golob, mag. Dušan Jurc,
Marko Kmecl, Iztok Koren, mag. Boštjan
Košir, Jure Marenče, Miran Orožim,
mag. Dušan Robič, Danilo Škulj

Uredniški odbor

dr. Boštjan Anko, dr. Franc Balič, dr. Dušan
Mlinšek, mag. Zdenko Otrin, Živan Veselič

Odgovorni urednik

Editor in chief

Živan Veselič, dipl. inž. gozd.

Tehnični urednik

Aleksander Leben

Lektor

Karmen Kenda

Uredništvo in uprava

Editors address
YU 61000 Ljubljana
Erjavčeva cesta 15

Žiro račun – Cur. acc.
ZDIT GL Slovenije
Ljubljana, Erjavčeva 15
50101-678-48407

Letno izide 10 števil
10 issues per year

Letna individualna naročnina 20 000 din
za dijake in študente 7500 din
Polletna naročnina za delovne organizacije
200 000 din
Letna naročnina za inozemstvo 36 USD
Posamezna številka 20 000 din

Ustanoviteljici revije sta Zveza društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije ter Samoupravna interesna skupnost za gozdarstvo Slovenije.

Poleg njihju denarno podpira izhajanje revije tudi Raziskovalna skupnost Slovenije.

Po mnenju republiškega sekretariata za prosveto in kulturo (št. 421-1/74 z dne 13. 3. 1974) za GV ni treba plačati temeljnega davka od prometa proizvodov.

Naslovna stran: Igor Smolej: Čipke

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Družbenoekonomski vidiki propadanja gozdov

Iztok WINKLER*

Izvešček

Winkler, I.: Družbenoekonomski vidiki propadanja gozdov. Gozdarski vestnik št. 2/1989. V slovenščini s povzetkom v angleščini, cit. lit. 21.

Samo družbena akcija za odpravljanje vzrokov onesnaževanja okolja lahko prepreči naraščajočo propadanje gozdov in omogoči začetek procesa sanacije propadajočih gozdov. Temu se mora prilagoditi tudi gozdarstvo z intenzivnim gojenjem in varstvom gozdov ter z zmanjšanjem sečnje v neprizadetih gozdovih. Gozdarstvo potrebuje tudi gmatno pomoč vseh, ki izkoriščajo lesnoproizvodne ali splošnokoristne vloge gozdov.

1. UVOD

Številnim **razvojnim problemom** pri gozdpodarjenju z gozdovi se danes izrazito pridružuje njihovo **propadanje**. Pravzaprav stopa kot problem celo v ospredje in združuje v sebi tudi številne razvojne probleme gozdpodarjenja.

2. DRUŽBENE RAZSEŽNOSTI PROBLEMA PROPADANJA GOZDOV

Proces propadanja gozdov se je okreplil in razširil na vso Slovenijo. Le še 56,3% drevja je neogroženega, vendar pa le 5,9% jelke in 21,8% smreke. 13,2% gozdnega drevja je zelo ogroženega ali pa propada.

Intenzivnost poškodovanosti gozdov je ozemeljsko zelo različna. Črna knjiga o propadanju gozdov (7) razvršča slovenska gozdnogospodarska območja po stopnji poškodovanosti v štiri skupine. V skupino z najvišjo stopnjo sodijo GGO Slovenj Gradec, Nazarje in Kranj. Glavni vzrok za to so območni onesnaževalci, na kranjskem območju pa tudi vremenske ujme. V skupino z zelo visoko stopnjo poškodovanosti

Synopsis

Winkler, I.: Socioeconomic aspects of dying back of forests. Gozdarski vestnik No. 2/1989. In Slovene with a summary in English, lit. quot. 21.

Only the social action to remove the causes of environmental pollution can stop the increasing trend of the dying back of forests and turn it into the opposite direction. Forestry must adapt itself to this situation with intensive silviculture and forest protection and the reduction of cuttings in healthy forests. Forestry also needs subvention of all who have the benefit of wood production forest functions or those of general usefulness.

sodijo GGO Celje, Kras, Ljubljana in Bled. Vzroki za to so po posameznih območjih različni, od območnih onesnaževalcev do bolezni, stopnja poškodovanosti je velika v predelih z velikim deležem jelke. V skupino z visoko poškodovanostjo sodijo GGO Maribor, Kočevje in Postojna. To so območja z velikim deležem občutljivih iglavcev, na mariborskem območju vplivajo tudi območni onesnaževalci. V skupino z manjšo stopnjo poškodovanosti sodijo GGO Murska Sobota, Novo mesto in Tolmin. To so območja z visokim deležem listavcev, območnih virov onesnaževanja pa ni veliko.

Ta razvrstitev gozdnogospodarskih območij po stopnji poškodovanosti pa kaže le globalno podobo razmer v Sloveniji in kot vsako povprečje skriva v sebi velike območne razlike. V vsakem gozdnogospodarskem območju so močno prizadeti gozdni predeli, ki zahtevajo intenzivne posege, pa tudi gozdni predeli, ki so manj ogroženi oziroma poškodovani in so lahko jedra, s katerimi bomo v prihodnje pomagali zagotavljati stabilno gozdpodarjenje z gozdovi v območju. Propadanje gozdov je **posledica grobih človekovih posegov** v naravo, zaradi katerih sta porušena naravno ravnotežje in samoohranjevalni mehanizem gozda. Je tudi posledica **premahnje skrbi za gozdove in vlaganj** vanje. Že MARX (9) je zapisal: »Razvoj kulture in industrije na-

* Prof. dr. I. W., dipl. inž. gozd., Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, 61000 Ljubljana, Večna pot 83, YU.

sploh se je kazal od nekdaj za tako dejavnega v uničevanju gozdov, da nasprotno z vsem tem, kar je napravil na drugi strani za njihovo ohranitev in produkcijo, kar izgine«. Posledica tega je povečana bioekološka nestabilnost gozda, zmanjšana lesna zaloga in prirastek lesa, spreminjajo se podnebne razmere in povečuje erozija. Propadanje gozdov v bistvu **ogroža trajnost gozda in njegovih vlog**, tj. stabilnost gospodarjenja z gozdovi.

Neposredno **ogroža tudi našo civilizacijo**. Zgodovinske izkušnje so nas očitno premalo naučile. CONRAD (6) je že leta 1864 dokazal, da stare kulture Egipta, Asirije, Babilona in drugih dežel niso propadle samo zaradi izčrpanosti kmetijskih zemljišč, temveč, da je za ta propad poleg drugih vzrokov krivo tudi uničevanje gozdov. Dokler je bil v hribovitih predelih gozd, je bilo dovolj vode za vzdrževanje namakalnih sistemov, na katerih je temeljilo kmetijstvo teh dežel. Z izgubo (uničevanjem) gozda so ti vodni viri presahnili, namakanje je bilo onemogočeno, brez tega pa v sušnih krajih ni mogoče kmetovati. Začeli so se erozijski procesi. Hudourniki so brez ovir v doline prinesli pesek in kamenje in jih dokončno uničili. Nekaj podobnega se je dogajalo tudi pri nas na velikih kraških območjih.

Ta vprašanja so tudi v sodobnem svetu vse manj samo ozka strokovna vprašanja, vse bolj pa sestavni del celovitih družbenih razvojnih razmišljanj in ukrepanj. Kajti, kot je dejal W. Brandt ob prevzemu nagrade ZN Tretji svet (1985), »prerekanja ne peljejo naprej, če jih izolirano vodimo o dolgovih in surovinah. O hrani in odstotku rojstev. O uničenih tleh, umirajočih gozdovih in drugi neozdravljivi škodi okolja. O tem, ali naj nacionalno ali internacionalno iščemo krivce« (1). Ali, kot je napisal Stanovnik: »Ekološki sistem lahko spravimo ponovno v ravnotežje le s pogojem, da tudi druge sisteme – gospodarskega, družbenega, kulturnega, vojaškega itd. – pripeljemo v ravnotežje z naravnim sistemom in v njihovo medsebojno ravnotežje« (13).

Značilno za taka prizadevanja je npr. tudi posvetovanje v Parizu I. 1986, na katerem so se na vabilo francoskega predsednika Mitterranda zbrali šefi držav in vlad, ministri in strokovnjaki iz več kot 60 držav in raz-

pravljali o dejavnostih, ki bodo spremenile človekov odnos do narave, njenega darstva in gozda. Značilna je Mitterranda misel, da »uničeni gozdovi danes pomenijo sušo jutri in lakoto pojutrišnjem. Tam, kjer umirajo gozdovi, izgine življenje«.

Proces propadanja gozdov ima poleg splošnokoristnih (civilizacijskih) razsežnosti in splošnodružbenih posledic tudi očitne **gospodarske posledice**. Gre za tako **resno družbeno vprašanje**, ki mora biti opredeljeno tudi v **družbenih razvojnih dokumentih**, od krajevne skupnosti in organizacij združenega dela do družbenopolitičnih skupnosti.

V Sloveniji smo tem vprašanjem namenili resnejšo pozornost v dolgoročnem planu SR Slovenije za obdobje 1986–2000, v dolgoročnem planu gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji in ustreznih srednjeročnih planih za obdobje 1986–1990. Spremenjeno stanje gozdov in pogojev gospodarjenja z njimi, nova spoznanja o procesu propadanja gozdov in nalogah za sanacijo propadajočih gozdov so narekovali dopolnitve dolgoročnih planov, ki jih pripravljamo v tem letu. Z njimi bo dana zlasti strategija sanacije propadajočih gozdov in opredeljena problematika virov sredstev za gozdno proizvodnjo.

Družbenoekonomske predpostavke razvoja gospodarjenja z gozdovi so se spremenile. Stopnjevano onesnaževanje okolja postaja odločilni **zaviralni dejavnik** pri gospodarjenju z gozdovi. Zato je **odpravljanje onesnaževanja okolja, zlasti vzrokov zanj**, temeljna predpostavka, ki jo je treba izpolniti, da bi lahko smotno in uspešno gospodarili z gozdovi.

3. GOSPODARSKE POSLEDICE PROPADANJA GOZDOV

Neposredne gospodarske posledice propadanja gozdov najbolj prizadenejo **gozdnogospodarske organizacije in zasebne gozdne posestnike** zaradi trajne izgube donosa lesa in prihodka od prodaje gozdnih lesnih sortimentov in zaradi izjemno velikih izdatkov za sanacijo teh gozdov.

Sečnja in spravilo drevja v propadajočih gozdovih sta dražja, proizvodni stroški so

višji, čisti donos pa manjši. Povečani proizvodni stroški, po nekaterih ocenah tudi do 30 %, so posledica manjše koncentracije sečnje oziroma vsakoletne sečnje slučajnih pripadkov na velikem prostoru. Manjši čisti donos pa je tudi posledica doseženih nižjih prodajnih cen gozdnih lesnih sortimentov zaradi njihove slabše kakovosti. Povečujejo se tudi stroški varstva gozdov in odkazovanja gozdnega drevja za posek. Vse to zmanjšuje akumulativno sposobnost gozdnogospodarskih organizacij in možnost, da bi same iz svojih sredstev v večjem obsegu obnavljale propadajoče gozdove.

Posebno bo **izpad dohodka prizadel tudi tiste kmečke gozdne posestnike, ki so dohodkovno močno odvisni od gozda.** Pri njih ne gre samo za izgubo donosa lesa, ampak tudi za izgubo možnosti za delo v svojem gozdu, kar močno ruši gospodarsko stabilnost njihovih kmetij. Če je materialna navezanost na gozd zelo velika, bo to ogrozilo tudi obstoj kmetije. Takih posestnikov oziroma kmetij sicer ni veliko, okoli 7300, vendar imajo skupaj več kot četrtino zasebne gozdne posesti in so zlasti pomembni blagovni proizvajalci. Predvsem so to gorske kmetije, ki jih želimo in moramo ohraniti iz gospodarskih, kulturnih in obrambnih razlogov.

Na takih kmetijah je treba začeti hitreje razvijati nekatere **nove gospodarske dejavnosti**. Poiskati je treba zlasti take, ki so bolj povezane (komplementarne) s kmetijsko in gozdno proizvodnjo, in izhajati iz podmene, da morajo to biti predvsem dopolnilne dejavnosti in da zaradi njih dolgoročno ne sme trpeti intenzivnost kmetijske in gozdne proizvodnje. V obdobju sanacije okolja, zlasti gozdov, pa bodo take dopolnilne dejavnosti marsikje morale prevzeti pretežni del materialnih bremen kmetij. Hkrati pa moramo pri uvajanju novih gospodarskih dejavnosti dosledno upoštevati ekološke in energetske omejitve. Pobude za uvajanje t. i. **celične proizvodnje** so pri tem lahko dragocene in jih moramo hitreje uveljaviti tudi v praksi.

Propadanje gozdov ima **neposredno posledice tudi za lesnopredelovalno industrijo**. Slovenska lesnopredelovalna industrija je že sedaj v veliki meri vezana na gozdne vire zunaj Slovenije, v drugih jugo-

slovanskih republikah in pokrajinah ter na uvoz. Če se bo proces propadanja gozdov v Sloveniji nadaljeval s sedanjo dinamiko, se nam oblikuje črni scenarij za gospodarstvo. V prvi fazi – trajajoči največ deset let – povečana količina lesa na trgu. Sortimentna struktura tega lesa bo drugačna od sedanje, več bo drobnega in manj kakovostnega lesa. Povečana ponudba bo vodila v nesmotrno izrabo sortimentov, dohodkovni učinek bo kljub povečani količini slabši. Zaradi znižanja lesne zaloge v gozdu in negativnega vpliva onesnaženega zraka na prirastek lesa in pomlajevanje v gozdu se bo v naslednji fazi bistveno zmanjšal možni letni posek lesa. Temu bo sledila katastrofa – ne samo gospodarska, saj gozd ne bo mogel izpolnjevati tudi splošno-koristnih vlog.

Proces propadanja gozdov ima še drugo pomembno razsežnost. Ni omejen na nekaj ožjih območij, ampak postaja vseslovenski, vsejugoslovanski in vseevropski problem. To pa pomeni, da ni mogoče reševati oziroma sanirati gozdov samo s solidarno in vzajemno pomočjo gozdarstva samega, ampak je potrebna širša družbena pomoč. Gozdarstvo se lahko prilagodi zmanjšanemu dohodku iz gozda, ne more pa samo zagotoviti sredstev za sanacijo.

4. ODŠKODNINSKA ODGOVORNOST ZA EMISIJSKE ŠKODE V GOZDOVIH

Odgovornost za emisije in s tem povzročene škode v gozdovih pravno ni enotno urejena. Po **zakonu o obligacijskih razmerjih** je vsak dolžan povrniti povzročeno škodo, razen če ne dokaže, da je škoda nastala brez njegove krivde. Za večjo nevarnost za okolico pa povzročitelj odgovarja ne glede na krivdo. Zakon torej uveljavlja poleg krivdne tudi objektivno odgovornost.

Načelo, da tisti, ki škodo povzroči, zanjo tudi odgovarja, ne daje zadovoljivih rešitev, kadar so viri vzrokov številni. Npr. ne samo tovarniške emisije, ampak tudi izpušni plini motornih vozil in tako dalje. Oškodovance bi lahko v takih primerih zavarovali le, če bi imeli npr. poseben sklad, v katerega bi plačevali vsi možni povzročitelji škod.

Zakon o obligacijskih razmerjih tudi določa, da »vsak lahko zahteva od drugega, da

odstrani vir nevarnosti, od katerega grozi njemu ali nedoločnemu številu oseb večja škoda ter da se vzdrži dejavnosti, iz katere izvira vznemirjenje ali škodna nevarnost, če nastanka vznemirjenja ali škode ni mogoče preprečiti z ustreznimi ukrepi«.

Posebna pravila pa veljajo, če nastane škoda pri opravljanju splošnokoristne dejavnosti. Dovoljeno obratovanje še ne pomeni dovoljeno povzročanje škode. Tudi pri dovoljenem obratovanju lahko obstaja pravna nedopustnost škode. Nastane torej odškodninska obveznost. Oškodovanec ima pravico zahtevati samo povrnitev škode, ki presega normalne meje. Te meje so praviloma določene z zakonskimi normami, izhajajo pa iz splošnega načeta, da na območjih, ki so namenjena življenju ljudi, živali in rastlin, ne sme biti takšnih motenj okolja, ki bi lahko spravile v nevarnost obstoj, življenje in zdravje teh živih bitij.

Tudi zakon o temeljih lastninsko-pravnih razmerij določa, da mora lastnik nepremičnine »pri uporabi nepremičnine opuščati dejanja in odpravljati vzroke, ki izvirajo iz njegove nepremičnine in otežkočajo uporabo drugih nepremičnin (dim, neprijetni vonji, toplota, saje, tresljaji, ropot, odplake itd.) čez mero, ki je glede na naravo in namen nepremičnine ter glede na krajevne razmere običajna, ali povzročajo znatnejšo škodo«.

V Sloveniji posebej ureja nekatera vprašanja škode v okolju tudi zakon o kmetijskih zemljiščih. Ta zakon nalaga plačilo posebne odškodnine ne glede na pravice oškodovancev po načelih odškodninskega prava. To odškodnino mora plačati tisti, ki izpušča v zrak večje koncentracije škodljivih snovi, kot je to dovoljeno po predpisih o varstvu zraka, ali kako drugače povzroči onesnaženje kmetijskega zemljišča ali gozda. Posebna odškodnina je v sorazmerju z zmanjšano kmetijsko oziroma gozdno proizvodnjo oziroma v sorazmerju z zmanjšano vrednostjo kmetijskih ali gozdnih proizvodov. Višino odškodnine odmerja v upravnem postopku občinski upravni organ, pristojen za kmetijstvo. Če sta kmetijsko zemljišče ali gozd tako onesnažena, da mora oškodovanec na tem zemljišču opustiti svojo proizvodnjo, je povzročitelj onesnaževanja dolžan oškodovancu plačati od-

škodnino, ki bo po izbiri oškodovanca zadoščala za:

- tolikšno izboljšanje preostalega zemljišča, da ta ne bo prikrajšan pri svojem dohodku,
- pridobitev drugega enakovrednega zemljišča.

Kmetu, ki mora zaradi onesnaženja v celoti opustiti kmetijsko ali gozdno proizvodnjo, je povzročitelj onesnaženja dolžan zagotoviti socialno varnost in stabilnost. V tem primeru višino odškodnine odmerja pristojno temeljno sodišče.

Na podlagi tega zakona je bila izdana tudi enotna metodologija za ugotavljanje vrednosti kmetijskega zemljišča in gozda (1986).

Imamo torej bolj ali manj zadovoljive zakonske podlage za uveljavljanje odškodnine za škodo, povzročeno v gozdovih. Vendar jih v praksi ne uporabljamo dovolj. Konkretnih primerov odškodninskih tožb je, vsaj v Sloveniji, zelo malo.

5. NALOGE V PROCESU SANACIJE PROPADAJOČIH GOZDOV

Propadanje gozdov je v marsičem še strokovna neznanca, zato je treba pospešiti raziskovalno delo na tem področju. To mora trdneje odgovoriti na vprašanje, kako ravnati z gozdovi ob trajajočem negativnem vplivu biotskih in abiotskih dejavnikov in kako ravnati pri sanaciji takrat in tam, kjer so škodljivi zunanji vplivi prenehali.

Na proces propadanja gozdov in njihovo sanacijo moramo biti pripravljeni s prožnim gozdnogospodarskim načrtovanjem na strateški (gozdnogospodarsko območje) in taktični (gozdnogospodarska enota) ravni. Gozdnogospodarsko območje je pri tem tisti temeljni ozemeljski okvir, v katerem se moramo strokovno organizirati v borbi za sanacijo propadajočih gozdov. Propadajoče gozdove na posameznih rastiščih je treba uvrstiti v posebne gospodarske razrede in s tem omogočiti konkreten pristop z načrtovanjem in spremljanjem njihovega razvoja. Pri načrtovanju celotnega sistema ukrepov moramo upoštevati, da imamo opravka z bolnim gozdom. Za dosego istih učinkov morajo biti izbrani različni gozdnogospodarski ukrepi, medsebojno uskla-

jeni in dosledno izpeljani v praksi. Veliko pozornosti je treba posvetiti kakovostni diagnozi. Raje vztrajati pri istih ciljih, če stopnja poškodovanosti ni prevelika. Za prehod na cilje na nižji ravni je vedno čas.

Vse to zahteva tudi **spremenjen odnos do neprizadetih gozdov v območju**. Ti imajo pomembno vlogo pri uresničevanju trajnosti donosov v območju. S krepitvijo teh gozdov bomo skušali obdržati tudi ravnotežje donosov.

Z rastišču **primerno izbiro drevesnih vrst in intenzivno nego** je treba izboljševati vitalnost gozda. Izgibati se je treba velikopovršinskim ukrepom ali saditvi ene same drevesne vrste, ker bi s tem ustvarjali nestabilne gozdove oziroma povečevali tveganja, ki so pri monokulturah velika.

Omejiti je treba sečnjo na dejansko zmogljivost gozda in jo usmeriti predvsem na hirajoče drevje.

Okrepiti je treba varstveno službo in ukrepe za preprečevanje širjenja sekundarnih škodljivcev.

Naloge gozdnogospodarskih organizacij se v pogojih propadanja gozdov močno spreminjajo. Težišče njihove dejavnosti se obrača v gojenje in varstvo gozdov. Obseg teh dejavnosti se bo povečal. To pa pomeni tudi prekvalifikacijo delavcev ali vsaj njihovo dopolnilno usposabljanje. Po drugi strani pa bo za izkoriščanje propadajočih gozdov treba zaradi težjih proizvodnih pogojev več delavcev. V obdobju sanacije propadajočih gozdov bo gozdarstvo torej potrebovalo **več usposobljenih delavcev**. Največ teh potreb lahko pokrijemo z vključevanjem kmečkih gozdnih posestnikov v delo v zasebnih in družbenih gozdovih.

Gozdnogospodarske organizacije se pri pridobivanju dohodka ne bodo več mogle zanašati samo na dohodek iz gojenja in izkoriščanja gozdov – torej klasičnih gozdarskih dejavnosti – ampak morajo upoštevati tudi **širjenje svoje dejavnosti – alternativne proizvodne programe** (gojenje čebel, komercialno nabiranje in predelava gozdnih sadežev, kemična predelava stranskih gozdnih proizvodov, nekateri vidiki predelave gozdnih lesnih sortimentov, pridelovanje lesa na negozdnih površinah itd.).

6. GMOTNI POGOJI ZA SANACIJO PROPADAJOČIH GOZDOV

Proces sanacije propadajočih gozdov in povečane potrebe po varstvu in gojenju gozdov ter vzdrževanje splošnokoristnih funkcij gozdov **so povezani z velikimi materialnimi vlaganji**. Obsega potrebnih sredstev za sanacijo propadajočih gozdov – če bi popolnoma ali pretežno prenehali delovati škodljivi vplivi na gozd – še ni mogoče podrobno izračunati, najbolj grobe ocene pa kažejo, da bi potrebna sredstva skoraj petindvajsetkrat preseгла sedanja letna biološka vlaganja v gozdove. Načelo, da mora **stroške ekološke sanacije nositi tisti, ki je škodo povzročil**, je pri odpravljanju posledic dosedanjega škodljivega delovanja biotskih in abiotskih dejavnikov na okolje težko uresničljivo. Tako bo treba čimprej konkretizirati stališča in sklepe Skupščine SR Slovenije, ki o tem med drugim pravijo: »Pri sanaciji najtežjih ekoloških problemov, kjer ni drugih ekonomsko sprejemljivih možnosti, je treba vzpostaviti sistem vzajemnega solidarnostnega združevanja sredstev«.

Gozdarstvo ne more več samo v celoti pokrivati **naraščajočih reprodukcijskih potreb** pri ohranjanju in krepitvi tako lesno-proizvodnih kot splošnokoristnih vlog gozdov. V raziskovalni nalogi Zagotavljanje sredstev za gozdno reprodukcijo, ki smo jo izdelali l. 1987 (WINKLER in sod. 1988) po naročilu Splošnih združenj gozdarstva, lesarstva in celuloze, papirne in papirnopredelovalne industrije Slovenije, smo podrobno razčlenili reprodukcijsko sposobnost gozdarstva. Ocenili smo, da je premajhna, da bi lahko gozdarstvo samo zagotavljalo vsa potrebna sredstva za reprodukcijo, še posebej v spremenjenih pogojih gospodarjenja, ki se med drugim kažejo tudi v povečanih proizvodnih stroških in slabši strukturi gozdnih lesnih sortimentov. Podobno je stanje v lesnopredelovalni industriji. Tudi reprodukcijska sposobnost predelovalcev lesa je prešibka, da bi lahko bistveno več neposredno vlagali v razvoj gozdov.

Pri iskanju dopolnilnih oziroma novih virov za vlaganje v gozdno reprodukcijo bi bilo treba:

– zajemati sredstva tistih dejavnosti oziroma organizacij združenega dela ali posameznikov, ki so neposredno zainteresirani za gozdno reprodukcijo in izkoriščajo lesno-proizvodne ali splošnokoristne vloge gozdov,

– zajemati nedelovne dohodke v gozdarstvu,

– spodbuditi čvrstejše dohodkovno povezovanje gozdarstva in predelave lesa ter drugih uporabnikov gozda in gozdnega prostora,

– širša družbena skupnost naj tudi kot celota pomaga z gmotnimi sredstvi gozdarstvu, naj pa olajša tudi pogoje gospodarjenja z gozdovi.

Poleg nekaterih dodatnih možnosti za financiranje gozdne reprodukcije znotraj gozdarstva (zajemanja dela rente iz zasebnih gozdov, enakomernejša porazdelitev stroškov vlaganja v gozdove med vse zasebne gozdne posestnike) smo predlagali tudi nove zavezanca in nove vire sredstev za financiranje gozdne reprodukcije in splošnokoristnih vlog gozdov:

V financiranje gradnje in vzdrževanja gozdnih cest je treba vključiti tudi druge dejavnosti, ki uporabljajo gozdne ceste, zlasti kmetijstvo, lovstvo in turizem. Za del stroškov gradnje in vzdrževanja gozdnih cest (del, ki je splošnega pomena) morajo gozdnogospodarske organizacije dobiti tudi nadomestilo iz sredstev, ki se združujejo za lokalne javne ceste oziroma biti oproščene plačila tega prispevka.

Uporabnike gozdov s posebnim namenom je treba zavezati, da poleg odškodnine zaradi omejitev pri izkoriščanju gozdov nosijo tudi del stroškov vzdrževanja teh gozdov, zlasti dodatne stroške za ohranjanje in krepitev splošnokoristnih vlog teh gozdov.

Gospodarske dejavnosti, ki ustvarjajo svoj dohodek tudi z izkoriščanjem splošnokoristnih vlog gozdov, morajo prispevati tudi za njihovo reprodukcijo:

– v območjih, ki so turistično zanimiva, je treba izločiti del zbrane turistične takse za gojenje in varstvo gozdov,

– z zakonom naj bi gozdnogospodarske organizacije oprostile plačila splošnega vodnega prispevka,

– z zakonom naj se elektrogospodar-

stvo obveže za plačilo prispevka za gozdno reprodukcijo iz tistega dela dohodka, ki ga ustvarijo hidroelektrarne,

– s prispevkom za gozdno reprodukcijo je treba zajeti tiste občane, ki gozdne sadeže nabirajo v komercialne namene.

Gozdarstvu bi morali odstopiti tudi sredstva **odškodnine za spremembo namembnosti gozdov**, ki jih sedaj dobivajo kmetijske zemljiške skupnosti.

Gozdnogospodarskim organizacijam bi morali **olajšati pogoje gospodarjenja** tudi z znižanjem stopnje davka na dohodek temeljnih organizacij. Davčne olajšave pa bi morali uvesti tudi za vse tiste dejavnosti, ki v gozdove vlagajo.

Predlagani novi viri oziroma zavezanca za plačilo prispevkov za gozdno reprodukcijo bi omogočili **širjenje kroga soodgovornih za ohranitev in razvoj gozdov** in vseh njihovih vlog ter tudi **enakomernejšo porazdelitev materialnih obveznosti**. Materialni učinki predlaganih rešitev bi bili znatni in bi predstavljali letno okoli 5–6% vrednosti blagovne proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov (sedanja letna vlaganja v gozdove so ok. 18% vrednosti blagovne proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov).

Uvedba **splošnega prispevka za splošnokoristne vloge gozdov in za sanacijo posledic njihovega propadanja** bi pomenila, da vsi delovni ljudje, ki izkoriščajo splošnokoristne vloge gozdov, prispevajo k pokrivanju specifičnih (dodatnih) stroškov vzdrževanja teh vlog. Te so zaradi propadanja gozdov, ki je posledica škodljivega delovanja najrazličnejših biotskih in abiotskih dejavnikov, še posebej ogrožene.

Ali so v sedanjih družbenih okoliščinah prizadevanja za uvedbo tega prispevka stvarna? Ali je osveščenost ljudi tako visoka, da se že v celoti zavedajo pomena gozdov in njihovih splošnokoristnih vlog ter nujnosti hitre sanacije propadajočih gozdov?

Raziskave javnega mnenja kažejo na sorazmerno naglo krepitev zaskrbljenosti za stanje našega okolja in med njimi tudi zaskrbljenosti zaradi propadanja gozdov. Na vprašanje, ali vas v življenjskem in delovnem okolju moti oziroma ogroža propadanje gozdov, so anketiranci odgovorili:

Zaskrbljenost zaradi propadanja gozdov

Leto	To ni problem v mojem okolju	To me ne moti	Me moti, a ne tako hudo	Me zelo moti	Ogrožame	Ne vem
1986	22,1	15,9	29,3	23,7	6,6	2,3
1987	15,4	5,4	15,1	43,8	18,6	1,7

Opomba: Pri letu 1986 vsota odstotkov ni 100 zaradi zaokroževanja.

Vir: SUM 1987

Premik v javnem mnenju je torej očiten, stopnja osveščenosti ljudi se izrazito povečuje. Zato je treba nadaljevati z intenzivno obveščevalno in propagandno dejavnostjo, s seznanjanjem ljudi z vzroki in posledicami škodljivih vplivov na gozd. Tako dozorevajo tudi pogoji, da z združenimi sredstvi vseh delovnih ljudi Slovenije zagotovimo čim hitrejšo sanacijo propadajočih gozdov.

Potrebna letna sredstva so odvisna od konkretnega programa sanacije in od časovnega obdobja, v katerem bi sanacijo opravili. V primeru petnajstletnega obdobja bi potrebovali sredstva v višini ca. 0,2% družbenega proizvoda Slovenije oziroma 0,65% čistih letnih osebnih dohodkov delavcev v združenem delu Slovenije.

7. SKLEP

Katastrofo, ki nam preti z uničenjem gozdov, lahko preprečimo samo z odločno družbeno akcijo za odpravljanje vzrokov onesnaževanja okolja in drugih negativnih vplivov na gozdove. Samo pod tem pogojem je mogoče začeti z učinkovito sanacijo propadajočih gozdov.

Novim razmeram pa se je treba prilagoditi tudi z intenzivnim gojenjem in varstvom gozdov in zmanjšanjem sečnje drevja v neprizadetih gozdovih, gozdnogospodarske organizacije pa morajo z alternativnimi proizvodnimi programi zagotoviti delavcem socialno varnost.

V procesu sanacije propadajočih gozdov bo gozdarstvu potrebna gmotna pomoč vseh, ki izkoriščajo lesnopredelovalne ali splošnokoristne vloge naših gozdov.

SOCIOECONOMIC ASPECTS OF THE DYING BACK OF FORESTS

Summary

The process of the dying back of forests has gained in strength and spread to the whole Slovene territory so that only 56.3% of forest trees are still unaffected. The intensity of forest tree damage varies according to the territory. Forests in forest enterprises of Slovenj Gradec, Nazarje and Kranj are utmost affected. Due to a quick process of the dying back of forests, socio-economic principles of the forest management development in Slovenia have recently changed to a great extent.

The process of the dying back of forests has besides the general social dimensions and consequences also evident economic consequences. The direct economic consequences of the dying back of forests affect most severely forest enterprises and the owners of private forests because of a permanent loss of timber yield and the income from the sale of forest timber assortments and great expenses for the improvement of the condition in affected forests. The dying back of forests has indirect economic influences on the wood processing industry (a reduced supply of timber forest assortments of high quality), which is already strongly dependent on forestry primary material outside Slovenia.

The responsibility as regards the compensation for the damage caused by emissions has been legally regulated and it found its most explicit expression in the law on obligation relationships. As regards forests and agricultural areas, it has been specified in the law on agricultural areas, which provides damages for the detriment caused in agricultural or forest production. Damages should be paid by those who emit greater concentration of harmful substances than it is permitted by the regulations on air protection into the air or who cause the pollution of agricultural areas or forests in any other way.

The dying back of forests is still the unknown for professionals. Consequently, the research work in this sphere should be intensified. It should provide the answer how to deal with forests under the conditions of a permanent negative influence of biotic and abiotic factors, how to improve the present condition of forests, especially there where there are no harmful external influences anymore. An effective process of improving the

present condition of forests can only be possible by the simultaneous engaging of the whole society in removing the causes of environmental pollution and other negative influences upon forests. The social climate as well is more and more in favour of these trends. Great concern of people about the condition of the environment and also about the dying back of forests has been increasing year after year. A survey of the Slovene public opinion in 1987 showed that already 62% of the people questioned said they felt imperilled or even strongly imperilled by the dying back of forests. In order to stop the process of the dying back of forests and to improve the present situation, flexible forest managing planning on the level of forest enterprise regions and units should be prepared. The new situation should meet with intensive silviculture and the reduction in cuttings in unattacked forests and with alternative production plans, which would provide social security for workers.

In the process of improving the present situation, forestry needs subvention of all who take benefit from wood production or from generally beneficial forest functions. A special research project (WINKLER and his staff 1988) suggested several new sources and persons liable to finance forest reproduction and the introduction of a general subscription to relieve the necrotic process of forests and enable the exercising of generally beneficial forest functions.

VIRI

1. Brandt, W., Organizirana blaznost, Ljubljana 1986
2. Cigoj, S., Pravica do prijaznega okolja, Ljubljana 1978
3. Cigoj, S., Odškodninsko pravo Jugoslavije, Ljubljana 1972
4. Cigoj, S., Odškodninsko pravo okolja v jugoslovanskem pravu, Ljubljana 1981

5. Cigoj, S., Teorija obligacij, Ljubljana 1981
6. Conrad, J., Liebig's Ansicht über die Bodenschöpfung, Jena 1864
7. Črna knjiga o propadanju gozdov v Sloveniji, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo, Ljubljana 1987
8. Geografsko proučevanje uvajanja celične proizvodnje na Koroškem, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, Dela št. 2, Ljubljana 1986
9. Marx, K., Kapital, 2. zv., Cankarjeva založba, Ljubljana 1987
10. Mlinšek, D., Mednarodna konferenca o drevesu in o gozdu, Gozd. V. 44 (1986), št. 2
11. Peklenik, J., Strojna industrija in njen prispevek k razvoju ruralnega območja in življa v Sloveniji, v zborniku: Oblikovanje problemov in osrednji problemi v gozdarstvu v Sloveniji, Ljubljana 1985, s. 63-70
12. Slovensko javno mnenje 1987, Ljubljana 1987
13. Stanovnik, J., Mednarodni gospodarski sistem, Ljubljana 1982
14. Strojin, T., Uvod v pravo okolja, Ljubljana 1987
15. Tratnik, M., Lesno gospodarstvo v odvisnosti od gozda, v zborniku: Stabilnost gozda v Sloveniji, Ljubljana 1985, s. 166-172
16. Winkler, I. in sod., Zagotavljanje sredstev za gozdno reprodukcijo, Ljubljana 1988
17. Zakon o temeljih lastninskopravnih razmerij, Ur. list SFRJ, št. 6-88/80
18. Zakon o obligacijskih razmerjih, Ur. list SFRJ, št. 29/78 in št. 39-398/85
19. Zakon o kmetijskih zemljiščih, Ur. list SRS, št. 1-5/79
20. Zakon o gozdovih, Ur. list SRS, št. 18-870/85
21. Enotna metodologija za ugotavljanje vrednosti kmetijskega zemljišča in gozda, Ur. list SRS, št. 10-534/87

Najprej bo veliko slabega lesa, sledila bo katastrofa... Ali smo takšen scenarij sposobni spremeniti?

Slovensko javno mnenje in propadanje gozdov

Tomo ŠTEFE*

Izvleček

Štefe, T.: Slovensko javno mnenje in propadanje gozdov. *Gozdarski vestnik št. 2/1989*. V slovenščini s povzetkom v angleščini.

V rednih raziskavah slovenskega javnega mnenja smo poskušali izvedeti, v kakšni meri prebivalce Slovenije moti oziroma ogroža propadanje gozdov. Čeprav poizvedovanje v raziskavo javnega mnenja še ni sistemsko vključeno, pa že daje dovolj podatkov za nekatere ocene in predstavlja izhodišče za nadaljevanje takšnega proučevanja.

1. UVOD

Ob letošnji res skrajni julijski in avgustovski vročini oziroma suši sem tako kot verjetno tudi mnogi drugi ljudje bolj kot kdajkoli doslej začutil oziroma dojel povezanost vsega živega. Iz dneva v dan sem bolj zaskrbljeno opazoval, kako se suši trava na vrtu, kako hitro je morala svojo rast končati zelenjava, kako so se kljub vsakodnevnomu zalivanju začele sušiti celo vrtnice na cvetličnem vrtu, pa okrasno grmičevje, da, celo sadno drevje je bilo že resno ogroženo. Prav nič težko si ni bilo predstavljati naše odvisnosti od (celotnega) rastja, bodisi neposredno bodisi posredno – prek živalskega sveta. Prav tako si ni bilo težko predstavljati katastrofe, ki bi nas doletela, če bi še dolgo ne bilo padavin. Zakaj prihaja do takšnih suš, se še mnogo bolj obupano sprašujejo ljudje v Afriki, Aziji, Ameriki in drugod (kot se tam, kjer je padavin preveč, sprašujejo, zakaj jih je toliko), vendar je bila tudi ta suša dovolj za občutek ogroženosti.

Morda bi bil preskok prevelik, če bi med vzroki za takšno stanje navedli tudi propadanje gozda, kar ni nujno res, poleg tega

Synopsis

Štefe, T.: Slovene public opinion and the dying back of forests. *Gozdarski vestnik No. 2/1989*. In Slovene with a summary in English.

A regular research of the Slovene public opinion tried to get the information to what extent the inhabitants of Slovenia were troubled or felt threatened by the dying back of forests. Although the inquiry has not been systematically included in the research, it already offers enough data from which evaluations could be derived and it represents the basis for the proceeding of such inquiries.

pa je samo propadanje gozda posledica drugih vzrokov oziroma dejavnikov. Tako razmišljanje bi nas vsekakor odvedlo predaleč in to v okviru te javnomnenjske raziskave (ali bolje razčlembe) tudi ni mogoče. Pač pa bi radi ta uvodni del sklenili s splošno ugotovitvijo, da se (industrijska) civilizacija, v kakršni živimo, očitno vrti v zaprtem krogu, saj smo vedno več svojih moči prisiljeni namenjati za reševanje problemov, ki jih sami ustvarjamo. Če si si nekoč med Alpami in Severnim morjem zaželel pitne vode, si moral potopiti v reko ali potok vedro ali pa na primernem kraju izkopati vodnjak, danes pa je potrebna zapletena tehnika, saj je do užitne vode mogoče priti le z dragimi čistilnimi napravami in zapletenimi razkuževalnimi postopki. Še pred sto leti je bilo marsikod v Nemčiji vodno bogastvo povsem nedotaknjeno, a je danes že temeljito uničeno. Enako je seveda mogoče in treba ugotoviti tudi za Slovenijo, le da je bila v Sloveniji morda še pred petdesetimi leti voda v glavnem čista.

Doseganje ciljev industrijske civilizacije je očitno povezano z ustvarjanjem ekoloških in drugih problemov. To pa ne pomeni, da si ne bi smeli več prizadevati za dosego teh ciljev, saj (še) ne moremo reči, da problemi niso rešljivi, je pa res, da kar 61,4% anketiranih Slovencev meni, da je okolje v Sloveniji tako onesnaženo, da bo

* T. Š., dipl. soc., Zavod SR Slovenije za družbeno planiranje, Gregorčičeva 25, 61000 Ljubljana, YU

težko še kaj popraviti. Vsekakor lahko rečemo, da v tem pogledu delamo preveč napak in da se problemi nevarno kopičijo.

V takšnih razmerah je vse bolj ogrožen tudi gozd, saj je očitno napaden z mnogih strani hkrati. Pri tem pa ne poznamo niti celotnega spektra vzrokov za propadanje gozdov niti posledic propadlega gozda. Povezava človeka in človeške civilizacije z gozdom je tako vsestranska in intenzivna, da si današnje civilizacije brez gozda ni mogoče niti zamisliti. Natančnejša proučevanja vzrokov in posledic propadanja gozdov so zato nujna.

Na tem mestu se bomo zadovoljili z zelo splošno ugotovitvijo, da je človek doslej gozd obravnaval in ga še vedno obravnava predvsem kot izvor surovin, kot nekaj, pri čemer lahko (nekaznovano) dokazuje svojo »premoč« oziroma »obvladovanje« narave. Danes vemo, da to ni nikakršno obvladovanje, temveč žaganje veje, na kateri sedimo, kajti gozd kljub vsega spoštovanja vredni samoohranitveni oziroma samoobnovitveni sposobnosti ne more več prenašati kompleksnega vpliva s tehnologijo oboroženega človeka. Kaže, da je doslej le razumen kmet znal gospodariti z gozdom tako, da je ohranjal osnovno »čredo« nenačeto.

Ekonomija obravnava gozd kot izvor surovine, z različnimi koristimi in ugodnostmi, ki jih je treba tudi čim prej in čim bolj vsestransko izkoristiti. Še danes se radi pohvalimo, da je skoraj polovica Slovenije poraščena z gozdom in da je gozd eden izmed redkih surovinskih virov, katerega je v Sloveniji sorazmerno obilo in pri katerem smo na boljšem kot nekatere druge dežele.

Ekološka logika je v marsičem v popolnem nasprotju z ekonomsko. V ekonomski največ velja dohodek (profit), pri čemer pa je zanemarjeno dejstvo, da je ta pogosto ustvarjen – deloma ali v celoti – na račun okolja. Temu je treba prišteti še »socialni račun«, s čimer pa je najbrž že »pokrito« celotno polje, s katerega večkrat izhaja dohodek.

Ekonomska logika deluje enako v kapitalizmu in socializmu, zaradi političnega monopola, kjer ni treba upoštevati mnenja drugače mislečih, pa je stanje okolja v državah realnega socializma najbolj kritično.

2. PROPADANJE GOZDOV V ZAVESTI LJUDI (SLOVENCEV), V »DRUŽBI« Z OSTALIMI EKOLOŠKIMI PROBLEMI

Mimogrede je bilo že omenjeno, da gre pri tej raziskavi pravzaprav za analizo javnega mnenja oziroma natančneje za razčlenbo odgovorov na vprašanje Ali vas v vašem življenjskem in delovnem okolju moti, ogroža: ... Propadanje gozdov se je tu znašlo v »konkurenci« z osmimi različnimi skupinami motilcev oziroma ogroževalcev, ki ljudi motijo oziroma ogrožajo v njihovem življenjskem in delovnem okolju:

- a) onesnaženje zraka, smrad, dim;
- b) hrup, ropot prometa, tovarne;
- c) onesnaženost naselij, odpadki, umazanija;
- d) onesnaženost zraka, industrijske odplake, kemikalije;
- e) onesnaženost naravnega okolja, odpadki, smetišča;
- f) uporaba kemikalij v prehrabnih proizvodih;
- g) neurejenost prometa, nesreče;
- h) ogroženost zaradi jedrske energije, radioaktivnih snovi in odpadkov;
- i) propadanje gozdov.

Propadanje gozdov se je v vsakoletnih anketah med temi sklopi znašlo najkasneje – šele 1986 – in tedaj zavzelo predzadnje mesto. Že v enem letu pa se je prebilo na vodilno mesto.

Sicer pa lahko dinamiko ekološke ogroženosti (brez propadanja gozdov) v raziskavah javnega mnenja spremljamo že vse od leta 1973. Pri tem so se stališča do ekoloških motenj vse od leta 1973 naprej zaostrovala in dosegla leta 1987 najvišjo točko. Izstopajo zlasti naslednje motnje oziroma grožnje:

- propadanje gozdov (62,4%),
- uporaba kemikalij v prehrabnih proizvodih (52,8%),
- neurejenost prometa in nesreče (50,5%),
- onesnaženost naravnega okolja, odpadki, smetišča (49,8%),
- onesnaženost voda, industrijske odplake, kemikalije (45,6%),
- ogroženost zaradi jedrske energije, radioaktivnih snovi in odpadkov (42,4%),

- onesnaženost naselij, odpadki, umazanija (40,7%),
- onesnaženost zraka, smrad, dim (32,3%).

Navedeni podatki (odstotki) povsem jasno govorijo o tem, da je v Sloveniji ekološka zavest oziroma občutljivost dokaj visoko razvita. To pa seveda pomeni, da pri nadaljnjem gospodarskem razvoju ekološkega vidika prav zaradi visoko razvite ekološke razvitosti v nobenem primeru ne bo več mogoče obiti. To še posebej zato, ker kar 61,4% vprašanih meni oziroma soglaša s trditvijo, da je okolje v Sloveniji onesnaženo do takšne mere, da bo težko še kaj popraviti. Pri tem pa je več kot polovica vprašanih še vedno prepričanih, da je boljše življenje mogoče doseči le z gradnjo novih tovarn in povečanjem proizvodnje, kar pa je v povezavi z drugimi opredelitvami mogoče razumeti kot zavemanje za selektivni industrijski razvoj, ki okolja ne bo tako kvaril, kot ga je dosedaj.

3. RAZLAGA IZSLEDKOV ANKETE

Zelo pomembno za javnomnenjsko raziskavo je, da ugotovi morebitne razlike v mnenju ljudi med posameznimi skupinami prebivalcev. Značilnosti, po katerih bomo delili populacijo oziroma njen reprezentativni vzorec, so seveda odvisne od hipotez, ki jih imamo v danem trenutku za tehtne, ter od tega, katere podatke o tistih, ki so na anketo odgovorili, sploh imamo.

V predlogu naše raziskave so bile navedene naslednje hipoteze:

- tam, kjer je gozd bolj uničen, je zavest o pomenu in vrednosti gozda razvitejša;
- kdor ima intenzivnejše stike z gozdom, močnejše povezuje svojo usodo in usodo naroda ter človeštva z usodo gozda;
- lastniki gozdov se čutijo bolj ogrožene oziroma odgovorne za usodo gozda kot nelastniki;
- v gozdnatejših območjih je zavest o pomenu gozda bolj razvita kot tam, kjer je gozda malo;
- nemestni ljudje imajo višjo zavest o pomenu gozda kot meščani;
- starejši ljudje višjo kot mladi;
- bolj izobraženi višjo kot manj izobraženi;

- itd.

Takšnih in podobnih hipotez bi bilo seveda mogoče navesti še celo vrsto. Zdi pa se, da to najbrž ne bi imelo pravega smisla, saj nimamo za to izhodišča.

Brez vpogleda v izsledke podobnih (javnomnenjskih) analiz oziroma raziskav raziskovalec pravzaprav nima razlogov za vnaprejšnjo sodbo (hipotezo) o tem, da je npr. moški del populacije bolj občutljiv do propadanja gozda kot ženski del in obratno. Iz česa naj bi pravzaprav izhajala ta razlika oziroma zakaj naj bi do razlike med spoloma sploh prihajalo?

Preden poskusimo odgovoriti na to vprašanje, moramo navesti še nekatere osnovne podatke o anketi:

- z javnomnenjsko anketo leta 1987 smo zajeli 2033 anketirancev;
- anketiranci so pri odgovoru na vprašanje: Ali vas v vašem življenjskem in delovnem okolju moti, ogroža (skupine motilskih oziroma ogroževalskih dejavnikov so bile že naštet), lahko izbirali med naslednjimi možnimi odgovori:

- to ni problem v mojem okolju,
- to me ne moti,
- me moti, a ni tako hudo,
- zelo me moti,
- ogroža me,
- ne vem, sem neodločen.

Obravnavano vprašanje ima potemtakem vse značilnosti zaprtega vprašanja, pri katerem anketiranci nimajo možnosti odgovarjati po svoje (s svojimi besedami), pač pa lahko samo izbirajo med ponujenimi odgovori. Izkušnje kažejo, da vprašanja z vnaprej danimi odgovori praviloma omejujejo spraševalce pri odgovarjanju, olajšujejo pa obdelavo oziroma analizo. Zdi pa se, da je spekter ponujenih odgovorov pri tem vprašanju dovolj širok in da ga pravzaprav ni potrebno še bolj širiti oziroma diferencirati. Pravzaprav je na tako zastavljeno vprašanje zelo težko še kako drugače odgovoriti. Razporeditev odgovorov po navedenih vnaprej ponujenih odgovorih (modalitetah) pri propadanju gozdov je naslednja:

- to ni problem v mojem okolju	15,4 %	(313)
- to me ne moti	5,4 %	(110)
- me moti, a ni tako hudo	15,1 %	(306)
- zelo me moti	43,8 %	(890)
- ogroža me	18,8 %	(379)
- ne vem, sem neodločen	1,7 %	(35)
skupaj	100 %	(2033)

Razporeditev odgovorov kaže, da je občutenje propadanja gozdov pri slovenski javnosti že zelo intenzivno, saj kar 62,4 % vprašanih propadanje gozdov zelo moti oziroma ogroža. Že prej je bilo mimogrede omenjeno, da je s takšnim odstotkom propadanje gozdov zavzelo prvo mesto med vsemi devetimi skupinami onesnaževalcev.

3.1. Propadanje gozdov in spol anketirancev

Pri odnosu med mnenjem o propadanju gozdov in spolom anketirancev se nismo opirali na nikakršno hipotezo. Številčno razmerje med moškimi in ženskami je bilo 47,9% proti 52,1%.

Verjetno je edini in ob enem najbolj zanimiv sklep o razlikah med spoloma glede propadanja gozdov ta, da je pri modalitetah, ki odražajo visoko stopnjo ogroženosti (zaradi propadanja gozda) zastopnost moških večja, več žensk pa ima propadanje gozda za neproblematično. Pravzaprav je razlika največja pri »najskrajnejši« modaliteti »ogroža me«, in sicer 20,0% proti 17,4% v korist moških, pri »zelo me moti« pa je ta odnos 44,7% proti 42,9%. Pri tem pa je treba opozoriti tudi na statistično zakonitost, da so majhne razlike pri velikih vzorcih pomembnejše kot velike razlike pri majhnih vzorcih. Zakaj moške bolj prizadeva propadanje gozdov, anketa seveda ne odgovarja.

Tabela 1. Propadanje gozdov in spol anketirancev v odstotkih

	Moški	Ženske	Skupaj
to ni problem v mojem okolju	14,0	16,7	15,4
to me ne moti	5,3	5,5	5,4
me moti, a ni tako hudo	14,7	15,4	15,1
zelo me moti	44,7	42,9	43,8
ogroža me	20,0	17,4	18,6
ne vem, sem neodločen	1,2	2,2	1,7
skupaj	47,9	52,1	100,0

3.2. Propadanje gozdov in starost anketirancev

Pri starosti nimamo več opravka samo z dvema kategorijama (skupinama) anketirancev, ampak s šestimi:

	Število	Odstotek
do 25 let	274	13,5
od 26 do 30 let	224	11,0
od 31 do 40 let	538	26,5
od 41 do 50 let	393	19,3
od 51 do 60 let	371	18,2
61 in več let	233	11,5
skupaj	2033	100

Starost anketirancev je nedvomno ena najpomembnejših značilnosti populacije tudi tedaj, ko gre za ekološka vprašanja oziroma za odnose do okolja, v našem primeru za odnos do propadanja gozda. Tu bomo opozorili samo na razlike med starostnimi kategorijami v prizadetih skupinah.

Za primer vzemimo odgovor »zelo me moti«. Odstotki tistih, ki so na vprašanje o propadanju gozdov odgovorili »zelo me moti«, so za posamezne starostne kategorije respondentov prikazani v tabeli 2. V skupnem povprečju je bilo takšnih odgovorov 43,8%.

Tabela 2. Odstotki odgovora »zelo me moti« po posameznih starostnih kategorijah

31 do 40 let	47,2 % (254 primerov)
41 do 50 let	45,0 % (177 primerov)
26 do 30 let	43,8 % (98 primerov)
do 25 let	43,1 % (118 primerov)
51 do 60 let	41,5 % (154 primerov)
61 in več let	38,2 % (89 primerov)

Razpon med starostnima kategorijama, ki ju propadanje gozda najbolj in najmanj »moti«, znaša celih 9%, kar je mnogo

pomembneje kot pri »ogroža me«, čeprav so tu absolutne številke mnogo večje.

Izmed 2033 anketirancev potemtakem propadanje gozda ogroža in zelo moti 1269 spraševalcev oziroma 62,4%, kar je izjemno visok odstotek. Po starostnih kategorijah se seštevki takšnih odgovorov gibljejo takole:

Tabela 3. Seštevki odstotkov odgovorov »zelo me moti« in »ogroža me« po posameznih starostnih kategorijah

31 do 40 let	66,7 %
41 do 50 let	63,6 %
26 do 30 let	61,7 %
do 25 let	61,7 %
51 do 60 let	61,2 %
61 in več let	54,1 %

Rezultat je pravzaprav ugoden, saj propadanje gozda najbolj moti in ogroža najbolj dejavne oziroma vitalne starostne kategorije, ne zaostajajo niti mlajši niti stari od 51 do 60 let (pri »ogroža me« so celo na prvem mestu), občutno pa zaostajajo stari nad 61 let. Ali to pomeni, da se s starostjo začne brezbriznost do problematike varovanja okolja ali pa te zavesti pri ljudeh teh let ni.

Za »moti me, a ni tako hudo« se je odločilo 306 anketirancev oziroma 15,1%. Gledano statistično ta odstotek ni visok, a tudi zanemariti ga ne smemo.

Razlike med starostnimi kategorijami so izredno majhne in skorajda ne dovoljujejo kakršnih koli sklepanj.

Najbolj negativna oziroma ignorantska kategorija so seveda tisti, ki so se opredelili za »to me ne moti«, saj so s tem povedali, da proces propadanja gozdov poznajo, vendar se zanj ne zmenijo. K sreči je takšnih »samo« 5,4%. Toda medtem ko se

je za »ne vem, sem neodločen« odločilo vsega skupaj le 1,7% oziroma 35 anketirancev, zaradi česar tudi razlik med starostnimi kategorijami nima smisla razčlenjevati, pa se je za »to ni problem v mojem okolju« odločilo celo nekaj več anketirancev kot za »me moti, a ni tako hudo«. Zdi pa se, da »to ni problem v mojem okolju« ni tako negativno mnenje, kajti pri mnogih anketirancih je to lahko povsem resnična oziroma točna izjava. Takšnih izjav bi bili lahko pravzaprav celo veseli, saj govorijo o tem, da so v Sloveniji še okolja, v katerih propadanje gozdov ni oziroma še ni problem. Ob narodnem problemu, kar propadanje gozdov vsekakor je, pa je vendarle vzrok za takšen odgovor iskati predvsem v popolni neobveščenosti ali pa v kratkovidni sebičnosti, oboje pa seveda tudi ni pozitivno.

Razlike med starostnimi kategorijami pri tem odgovoru so navedene v tabeli 4.

Tabela 4. Odstotki odgovora »to ni problem v mojem okolju« po posameznih starostnih kategorijah

61 in več let	21,5 % (50 primerov)
51 do 60 let	19,4 % (72 primerov)
26 do 30 let	16,1 % (36 primerov)
41 do 50 let	14,8 % (58 primerov)
do 25 let	13,9 % (38 primerov)
31 do 40 let	11,0 % (59 primerov)

Razlike pri tej modaliteti so velike, celo prek 10%. Po vsej verjetnosti jih je treba pripisati razlikam v razvitosti ekološke zavesti (občutljivosti) oziroma dovršenosti, kajti kategorija z najvišjo stopnjo razvitosti ekološke zavesti je tudi odgovarjala najbolj logično – starostna kategorija med 31 in 40 leti je sorazmerno najšibkeje zastopana pri »to ni problem v mojem okolju«.

Tabela 5. Propadanje gozdov in starost anketirancev v odstotkih

	do 25	26–30	31–40	41–50	51–60	61 in več	skupaj
to ni problem v mojem okolju	13,9	16,1	11,0	14,8	19,4	21,5	15,4
to me ne moti	5,5	5,8	5,9	5,1	3,8	6,9	5,4
me moti, a ni tako hudo	16,8	15,2	13,9	15,0	14,8	15,9	15,1
zelo me moti	43,1	43,8	47,2	45,0	41,5	38,2	43,8
ogroža me	18,6	17,9	19,5	18,6	19,7	15,9	18,6
ne vem, sem neodločen	2,2	1,3	2,4	1,5	0,8	1,7	1,7
skupaj	13,5	11,0	26,5	19,3	18,2	11,5	100,0

3.3. Propadanje gozdov in vrsta krajevne skupnosti

Krajevne skupnosti so bile razvrščene v tri različne vrste z naslednjim številom in deležem anketirancev:

mestne krajevne skupnosti	794 oz. 39,1 %
primestne krajevne skupnosti	345 oz. 17,0 %
vaške krajevne skupnosti	894 oz. 44,0 %

Tudi pri vrstah krajevnih skupnosti si bomo najprej pogledali razlike pri tistih, ki nas na tem mestu najbolj zanimajo. Ob tem je treba takoj povedati, da razlike pri teh modalitetah kažejo podobo, ki je v popolnem nasprotju s hipotetično pričakovano. Pričakovali smo namreč, da propadanje gozda bolj moti in ogroža tiste anketirance, ki živijo v vaseh oziroma na podeželju in s tem tudi bližje gozdu. Dejansko so razmere ravno obrnjene. Propadanje gozda namreč zelo moti kar 49,1 % tistih, ki živijo v mestnih krajevnih skupnostih in samo 38,0 % tistih, ki živijo v vaških krajevnih skupnostih. Primestne krajevne skupnosti so med njima, vendar precej bližje mestni kot vaški stopnji motenosti. Enako je stanje pri »ogroža me«, le da so razlike tu še veliko večje (24,4 % : 13,5 %).

Seštevek teh dveh sorodnih modalitet še bolj poudari razliko, na katero smo že opozorili.

Tabela 6. Seštevek odstotkov odgovorov »zelo me moti« in »ogroža me« po posameznih vrstah krajevnih skupnosti

mestne krajevne skupnosti	73,6 %
primestne krajevne skupnosti	64,7 %
vaške krajevne skupnosti	51,5 %

Vrsta krajevne skupnosti je torej zelo pomembno merilo, saj so razlike med posa-

meznimi vrstami značilne. Po drugi strani pa si je podatke mogoče razlagati kot potrditev dejstva, da osveščanje poteka v smeri mesto–vas oziroma da je mesto (tudi) v tem pogledu vas prehitelo. Morda pa ima pri tem največ zaslug bolj onesnaženo okolje?

Pri izločilnih modalitetah: »to ni problem v mojem okolju« in »to me ne moti« so razlike med različnimi vrstami krajevnih skupnosti prav tako zanimive. Pri odgovoru »to ni problem v mojem okolju« je odstotni razpon takšnih odgovorov od 8,1 % v mestnih do 22,8 % v vaških krajevnih skupnostih. Propadanje gozda je prej pojav vaških kot mestnih in primestnih okolij, pa je vseeno tistih, ki menijo, da to ni problem v njihovem življenjskem in delovnem okolju, mnogo več v vaških kot v mestnih krajevnih skupnostih.

To je težko razložiti in zdi se, da bi morali več vedeti o tem, koga propadanje gozda ne moti, kar še posebej velja za tiste, ki živijo v vaseh oziroma na deželi.

3.4. Propadanje gozda in izobrazba anketirancev

Pri proučevanju razlik odnos ljudi do propadanja gozda je izobrazba prav gotovo ena izmed najbolj zanimivih in pomembnih razsežnosti. Za naše potrebe smo opredelili štiri različne stopnje izobrazbe, ki so takole zastopane v celotni populaciji anketirancev:

– osnovna izobrazba	42,4 % (861)
– strokovna izobrazba	20,7 % (420)
– srednja izobrazba	26,2 % (532)
– višja izobrazba	10,8 % (220)
skupaj	100 % (2033)

Pri razlagi razlik med anketiranci z vidika njihove izobrazbe se velja najprej ustaviti pri najpomembnejših modalitetah, to je pri »zelo me moti« in »ogroža me«. Najprej

Tabela 7. Propadanje gozdov in vrsta krajevne skupnosti v odstotkih

	mestna KS	primestna KS	vaška KS	skupaj
to ni problem v mojem okolju	8,1	13,0	22,8	15,4
to me ne moti	4,3	7,5	5,6	5,4
me moti, a ni tako hudo	12,0	13,0	18,6	15,1
zelo me moti	49,2	46,1	38,0	43,8
ogroža me	24,4	18,6	13,5	18,6
ne vem, sem neodločen	2,0	1,7	1,5	1,7
skupaj	39,0	17,0	44,0	100,0

opazimo, da odstotek tistih, ki jih propadanje gozda zelo moti in ogroža, narašča z zviševanjem izobrazbene stopnje. Razlike so sicer nekoliko manjše kot pri vrstah krajevne skupnosti, a vseeno dokaj značilne, kar pomeni, da je tudi izobrazba ena izmed tistih razsežnosti, ki pomembno diferencira človekov odnos do propadanja gozda.

Propadanje gozda zelo moti le 40,8% anketirancev z osnovno izobrazbo, a skoraj polovico (48,2%) tistih z višjo in visoko izobrazbo. Tisti s strokovno in srednjo izobrazbo so med tema dvema odstotkoma. Pri »ogroža me« pa so razlike med različnimi stopnjami izobrazbe še večje. Propadanje gozda ogroža »samo« 14,8% anketirancev z osnovno šolo, a kar 28,6% z višjo in visoko izobrazbo. Pri strokovni izobrazbi je ta odstotek 18,1%, pri srednji pa 21,2%.

Razlike postanejo še očitnejše, če seštejemo odstotke pri obeh modalitetah.

Tabela 8. Seštevekli odstotkov odgovorov »zelo me moti« in »ogroža me« po posameznih stopnjah izobrazbe

– višja in visoka izobrazba	76,8%
– srednja izobrazba	67,3%
– strokovna izobrazba	62,9%
– osnovna izobrazba	55,6%

Torej ni pomembno samo to, v kakšni vrsti krajevne skupnosti ljudje živijo, ampak tudi, kakšna je njihova izobrazba, s čimer pridemo do naslednje značilnosti človeka, ki ga propadanje gozda zelo moti in ogroža. Ta je v povprečju dokaj izobražen moški srednjih let, ki živi v mestu oziroma njegovi bližini.

Pri modaliteti »moti me, a ni tako hudo« je slika obrnjena – propadanje gozda ne moti predvsem tistih z osnovnošolsko izo-

brazbo – 17,0%, v manjši meri pa tiste s strokovno, srednjo, višjo in visoko izobrazbo. Podobne so razmere tudi pri izločilni modaliteti »to ni problem v mojem okolju«.

3.5. Propadanje gozda in poklic oziroma kvalifikacija anketirancev

Pri poklicu oziroma kvalifikaciji je stanje precej zapleteno, pa ne samo zato, ker je poklicev oziroma kvalifikacij veliko, pač pa tudi zato, ker je poklice težko hierarhično tako čisto razvrstiti kot npr. izobrazbo. Pri tej tabeli smo upoštevali naslednje poklice oziroma kvalifikacije:

– uslužbenci z višjo in visoko izobrazbo	11,8%	(240)
– uslužbenci s srednjo izobrazbo	21,3%	(434)
– visokokvalificirani delavci	4,5%	(91)
– kvalificirani delavci	18,2%	(370)
– kvalificirani in polkvalificirani delavci	15,5%	(315)
– kmetje	8,8%	(178)
– obrtniki	1,3%	(26)
– gospodinjje	2,7%	(54)
– upokojenci	11,5%	(234)
– ostali	4,5%	(91)
skupaj	100,0%	(2033)

Odnos do propadanja gozda z vidika poklica oziroma kvalifikacije anketirancev dokaj zanesljivo napoveduje že njihova izobrazba. Tudi pri poklicih je zakonitost enaka, le da so tu odstopanja od povprečja v obe smeri še večja.

Propadanje gozda moti predvsem uslužbenec z višjo in visoko izobrazbo, in sicer točno polovico teh uslužbencev. Komaj v kaj manjši meri propadanje gozda moti uslužbenec s srednjo (in nižjo) izobrazbo – 49,3%, kar pomeni, da so uslužbenci ne glede na izobrazbo nadpovprečno občutljivi glede propadanja gozda.

Tabela 9. Propadanje gozda in izobrazba anketirancev v odstotkih

	osnovna izobrazba	strokovna izobrazba	srednja izobrazba	višja visoka	skupaj
to ni problem v mojem okolju	19,4	15,5	12,8	5,9	15,4
to me ne moti	5,5	6,0	5,1	5,0	5,4
me moti, a ni tako hudo	17,0	14,0	13,9	12,3	15,1
zelo me moti	40,8	44,8	46,1	48,2	43,8
ogroža me	14,8	18,1	21,2	28,6	18,6
ne vem, sem neodločen	2,7	1,7	0,9	0,0	1,7
skupaj	42,4	20,7	26,2	10,8	100,0

Najbolj neobčutiljivi za propadanje gozda so bili kmetje – 34,3% – kar je seveda največje presenečenje. Domnevali smo namreč, da bodo tisti, katerim je gozd tudi gromotna podlaga za kakršno koli blagostanje, najbolj prizadeti. V opravičilo kmetom je treba omeniti, da pri tem najbrž ne gre zgolj za nižjo raven splošne razgledanosti oziroma obveščenosti, ampak tudi za nakopičen neugodnih (negativnih) značilnosti populacije, s čimer sta mišljeni predvsem starost in izobrazba.

Razmerja se skoraj v celoti ponovijo tudi pri modaliteti »ogroža me«, le da na precej nižji ravni. Propadanje gozda namreč ogroža le 18,6% anketirancev. Seštevek odstotkov obeh najpomembnejših modalitet še bolj poudari razlike pri občutljivosti anketirancev do propadanja gozda.

Tabela 10. Seštevek odstotkov odgovorov »zelo me moti« in »ogroža me« po posameznih poklicih

– uslužbenci z višjo in visoko izobrazbo	78,3%
– uslužbenci s srednjo in nižjo izobrazbo	70,7%
– visokokvalificirani delavci	64,9%
– kvalificirani delavci	62,2%
– obrtniki	61,6%
– ostali	61,6%
– polkvalificirani in nekvalificirani delavci	54,9%
– upokojenci	54,3%
– kmetje	48,9%
– gospodinjice	48,2%

Da propadanje gozda ni problem v njihovem okolju, meni vsega skupaj 15,4% vprašanih Slovencev, pri čemer pa so razlike med poklicnimi skupinami dokaj velike. Prav nenavadno je, da je delež tistih, ki

menijo, da propadanje gozda ni problem v njihovem življenjskem in delovnem okolju, največji pri kmetih – 26,4% in pri gospodinjicah – 24,1%, sledijo jim upokojenci, obrtniki, kvalificirani, polkvalificirani delavci, najmanjši delež tako mislečih pa je med uslužbenci z višjo in visoko izobrazbo – 7,1% ter med visokokvalificiranimi delavci.

3.6. Propadanje gozda in razlike med območji

Poleg delitve prebivalcev po njihovih demografskih in socialnih značilnosti je z vidika obravnavane problematike zelo zanimivo opazovati tudi razlike med posameznimi območji, v katerih anketiranci živijo. Pri tem naj takoj navedemo, da so te razlike dokaj velike. Še pred razlago pa je treba povedati, za kakšna območja gre.

Najprej smo uporabili dve bolj ali manj uveljavljeni regionalni delitvi slovenskega prostora oziroma slovenskih občin. Po prvi so slovenske občine razvrščene v dvanajst planskogeografskih regij, po drugi pa je območje Slovenije razdeljeno na štirinajst gozdnogospodarskih območij. Pomanjkljivost gozdnogospodarske regionalizacije ni samo večje število regij, ki anketirano populacijo razdeli še na več delov (tako da so nekatere regije še statistično zanemarljivo zastopane), ampak tudi to, da se meje med regijami ne ujemajo vedno z občinskimi in je bilo zato treba »razpočevljene« občine uvrstiti kot celote zdaj v to zdaj v drugo, sosednjo regijo, s čimer je prišlo do nekorektnih popravkov. Zato se bomo zadovoljili s plansko geografskimi regijami. Delež območij v celotnem vzorcu anketirane populacije je bil takle:

Tabela 11. Propadanje gozda in kvalifikacija anketirancev v odstotkih

	usluž. višja, visoka	usluž. srednja, nizka	VKV	KV	NKV, PKV	kmet	obrtnik	gospod.	upokoj.	ostalo	skupaj
to ni problem v mojem okolju	7,1	11,3	8,8	17,3	16,5	26,4	19,2	24,1	21,4	8,8	15,4
to me ne moti	4,2	4,6	7,7	5,7	5,7	6,2	0,0	9,3	6,0	4,4	5,4
me moti, a ni tako hudo	10,0	12,4	17,6	12,7	19,0	18,5	19,2	14,8	16,7	22,0	15,1
zelo me moti	50,0	49,3	45,1	44,1	41,9	34,3	46,2	42,6	38,5	37,4	43,8
ogroža me	28,3	21,4	19,8	18,1	13,0	14,6	15,4	5,6	15,8	24,2	18,6
ne vem, sem neodločen	0,4	0,9	1,1	2,2	3,8	0,0	0,0	3,7	1,7	3,3	1,7

območje	število	odstotek
pomursko	133	6,5
mariborsko	358	17,6
koroško	76	3,7
celjsko	234	11,5
zasavsko	45	2,2
posavsko	70	3,4
dolenjsko	69	4,4
ljubljsko	573	28,2
gorenjsko	194	9,5
notranjsko	40	2,0
goriško	119	5,9
primorsko	102	5,0
skupaj	2033	100,0

Zastopanost nekaterih območij je tudi pri tej regionalizaciji zelo šibka, tako da je sklepanje na podlagi tako majhnega števila primerov pravzaprav nekorektno. Ker pa pri naši razlagi spremljamo predvsem odstopenja od slovenskega vzorca, bomo tudi za ta območja navedli podatke, ne bomo pa se lotili utemeljevanja odstopanj.

Kot smo omenili že prej, vzorca posameznih regij kot celoto ni mogoče primerjati s slovenskim vzorcem, kajti modalitete, ki so bile ponujene anketirancem, pokrivajo celoten spekter med pozitivnim in negativnim mnenjem (odnosom) do propadanja gozda, pri čemer sta tukaj kot pozitivni obravnavani dve modaliteti (zelo me moti in ogroža me), kot negativni pa »to ni problem v mojem okolju« in »to me ne moti«. Najbolj problematičnih je pravzaprav tistih 5,4% anketirancev, ki so izjavili, da jih propadanje gozda ne moti, in s tem izrazili svojo indiferentnost do propadanja gozda. K sreči je teh sorazmerno malo. »Me moti, a ni tako hudo« obravnavamo

kot vmesno, prehodno oziroma nevtrajno modaliteto.

Tabela 12. Vrstni red območij (regij) glede na stopnjo občutljivosti anketirancev do propadanja gozda (zelo me moti in ogroža me)

koroško območje	77,6%
notranjsko območje	77,5%
zasavsko območje	73,3%
ljubljsko območje	73,1%
gorenjsko območje	63,9%
mariborsko območje	62,0%
celjsko območje	61,9%
primorsko območje	52,0%
posavsko območje	51,4%
goriško območje	49,5%
dolenjsko območje	40,9%
pomursko območje	39,1%

Razlika med najbolj in najmanj »občutljivo« regijo znaša kar 38,5%, kar je dejansko ogromno. Sicer pa s primerjavo odstotkov dobimo nekakšne skupine območij:

1. koroško in notranjsko,
2. zasavsko in ljubljansko,
3. gorenjsko, mariborsko in celjsko,
4. primorsko, posavsko in goriško,
5. dolenjsko in pomursko.

Kaj je mogoče s tem ugotoviti?

Vsekakor je mogoče razumeti, zakaj so prebivalci Koroške tako občutljivi do propadanja gozda, saj je popis gozdov pokazal, da so koroški gozdovi v Sloveniji najbolj prizadeti. V notranjskih gozdovih je veliko jelke, za katero je znano, da intenzivno propada. Najbolj pa se sušijo prav nižinski jelovi gozdovi, v bližnji okolici naselij, kar zelo vpliva na mnenje ljudi.

Zasavsko in ljubljansko območje sta sko-

Tabela 13. Propadanje gozdov in plansko-geografska območja

območje	to ni problem v mojem okolju	to me ne moti	me moti, a ni hudo	zelo me moti	ogroža me	ne vem, sem neodločen
pomursko	33,1	7,5	18,0	33,1	6,0	2,3
mariborsko	20,9	3,4	12,3	41,3	20,7	1,4
koroško	1,3	3,9	15,8	61,8	15,8	1,3
celjsko	18,4	4,7	13,2	41,0	20,9	1,7
zasavsko	13,3	6,7	6,7	42,2	31,1	0,0
posavsko	4,3	10,0	28,6	35,7	15,7	5,7
dolenjsko	23,6	9,0	27,0	27,0	13,5	0,0
ljubljsko	7,9	4,5	13,3	49,7	23,4	1,2
gorenjsko	12,9	7,7	14,4	45,9	18,0	1,0
notranjsko	5,0	5,0	10,0	67,5	10,0	2,5
goriško	20,2	5,9	21,8	36,1	13,4	2,5
primorsko	23,5	5,9	13,7	42,2	9,8	4,9
skupaj	15,4	5,4	15,1	43,8	18,6	1,7

raj enako »občutljivi«, medtem ko se na gorenjskem območju pre malo zavedajo problema.

Med najmanj »občutljivimi« pa niso samo območja z malo gozdovi – kar bi bilo še najlažje razumeti – temveč tudi območja, kjer je gozda veliko oziroma kjer je gozd pomemben dejavnik v prostoru in gospodarstvu, npr. goriško območje s tako gozdnatimi občinami, kot sta Tolmin in Ajdovščina. Vsekakor so ti podatki dovolj zgovorni in gozdarjem dovolj povedo o tem, kje je razpoloženje ljudi bolj naklonjeno njihovim pobudam.

4. SKLEP

Na koncu lahko vsekakor skupaj z raziskovalci javnega mnenja ugotovimo, da lahko govorimo o bistvenem dvigu ekološke zavesti slovenskega prebivalstva, zaskrbljenosti zaradi nevarnosti ekoloških katastrof, pa tudi o pripravljenosti za sodelovanje pri prilagajanju prihodnjega razvoja ekološkemu merilu. Kako tudi ne, ko pa samo škoda v gozdovih po nekaterih ocenah znaša kar 120 milijard dinarjev. Ker pa gre pri tem za dolgotrajno škodo, ki bo prizadela veliko ljudi, se nam dogaja, da vsak čaka na to, kaj bo storil drugi. Če bi do takšne

škode prišlo nenadoma, bi najbrž ukrepali drugače. Zgovoren je primer iz Indije. V Bhopalu so po nesreči, v kateri je umrlo 2000 ljudi v enem dnevu, takoj ustrezno ukrepali. Po drugi strani pa v Indiji vsak dan umre okoli 5000 ljudi zaradi bolezni, ki se prenašajo z nezdravo pitno vodo, pa ne storijo dosti za rešitev tega problema.

Še enkrat moramo ugotoviti, da je bistvo ekološke logike ravno v upoštevanju drugih ljudi (tudi tistih, ki jih še ni na svetu) in vsega živega sploh, bistvo ekonomske logike, naj bo kapitalistične ali (real)socialistične, pa je v upoštevanju lastnih koristi na račun drugih ljudi in narave.

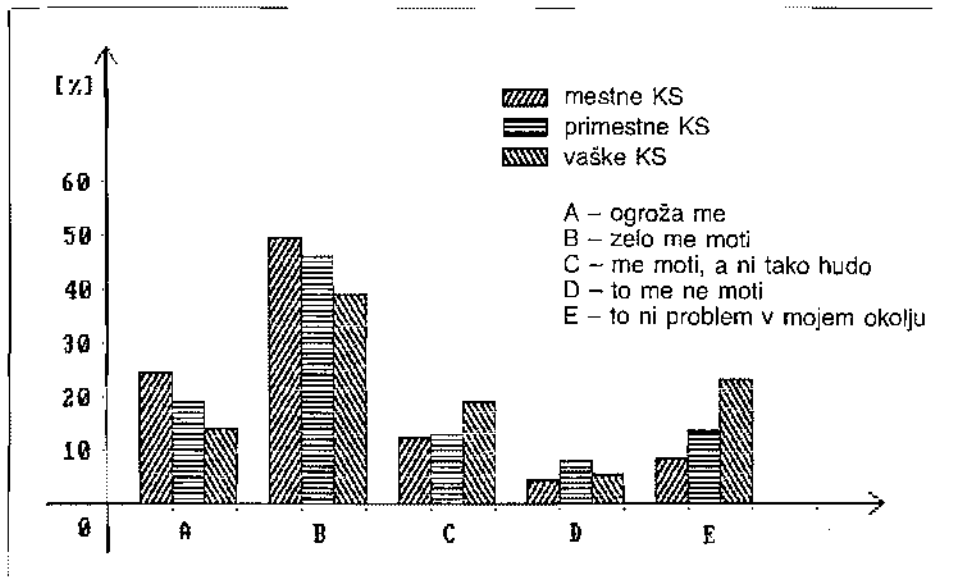
Zaradi pomembnosti pravilne obveščeniosti javnosti o dogajanjih, povezanih z okoljem, bo po tej prvi tovrstni analizi nujno zastaviti načrtnije raziskave javnega mnenja o pojavih v okolju in gozdu.

Povzetek

Pri vsakoletnem proučevanju slovenskega javnega mnenja je bilo leta 1987 k vprašanju »Ali vas v vašem življenjskem in delovnem okolju moti, ogroža...« kot moteči dejavnik dodano tudi propadanje gozdov. Anketiranci so se morali pri vsakem izmed devetih motečih dejavnikov odločiti za enega izmed naslednjih možnih odgovorov:

- to ni problem v mojem okolju,
- to me ne moti,

Graf. 1. Odnos anketirancev do propadanja gozdov glede na vrsto krajevne skupnosti

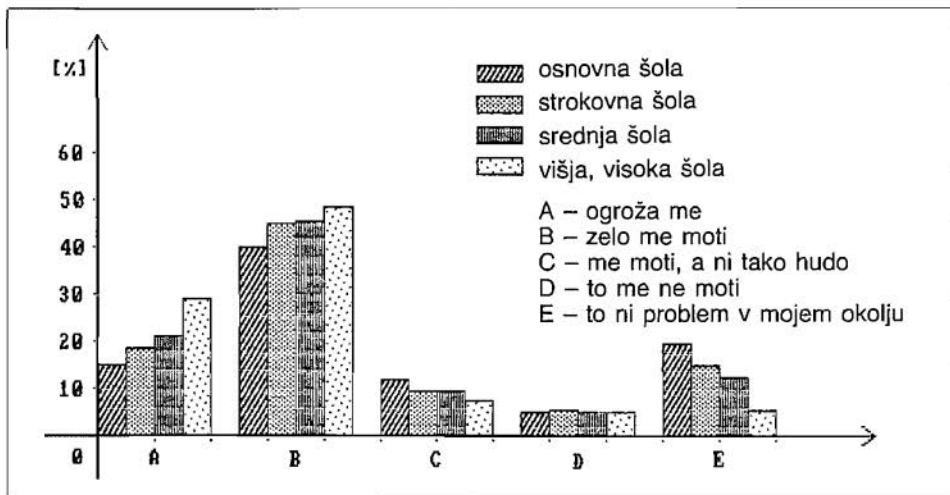
- me moti, a ni tako hudo,
- me zelo moti,
- ogroža me,
- ne vem, sem neodločen.

Javnomnenjska anketa je pokazala, da tudi slovenska javnost dojema propadanje gozdov kot največji (najresnejši) problem (če ga primerjamo z ostalimi skupinami ekoloških problemov):

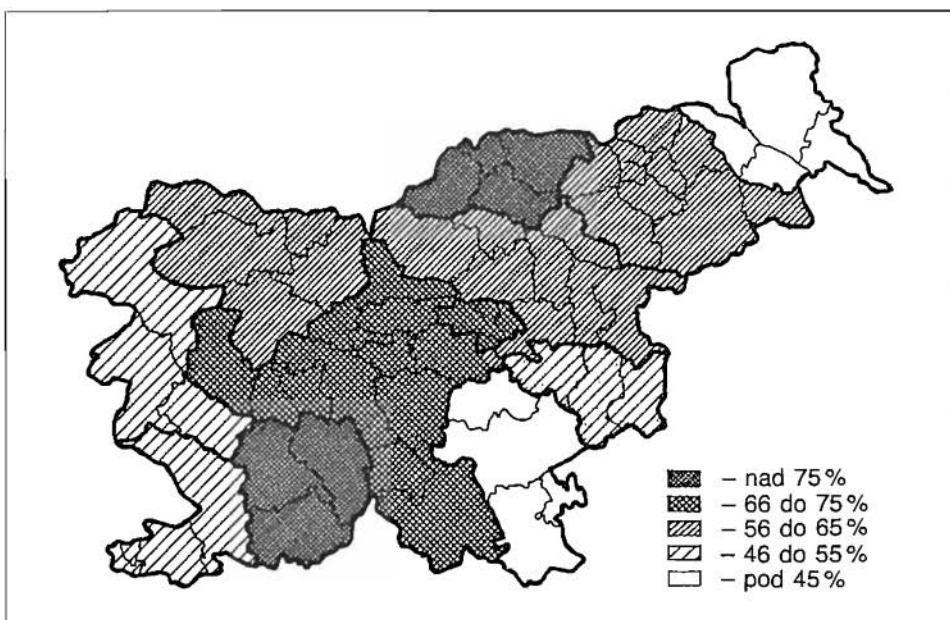
- propadanje gozdov (62,4%),
- uporaba kemikalij v prehrabrenih proizvodih (52,8%),

- neurejenost prometa, nesreče (50,5%),
- onesnaženost naravnega okolja, odpadki, smetišča (49,8%),
- onesnaženost voda, industrijske odplake, kemikalije (45,6%),
- ogroženost zaradi jedrske energije, radioaktivnih snovi in odpadkov (42,4%),
- onesnaženost naselij, odpadki, umazanija (40,7%),
- onesnaženost zraka, smrad, dim (32,3%).

Graf. 2. Odnos anketirancev do propadanja gozdov glede na izobrazbo

Graf. 3. Odnos anketirancev do propadanja gozdov glede na območje

Razčlenba odgovorov ob propadanju gozdov je pokazala na različnost mišljenja ljudi, glede na:

- spol,
- starost,
- vrsto krajevne skupnosti, v kateri živijo,
- izobrazbo,
- kvalifikacijsko strukturo in
- območja (občine), v katerem živijo.

Ugotovili smo, da se moški čutijo nekoliko bolj ogrožene oziroma, da jih propadanje gozdov nekoliko bolj moti kot ženske. Stopnja ogroženosti zaradi propadanja gozdov je najvišja pri ljudeh, starih od 30 do 50 let, nižja pri mlajših, še nižja pa pri starih nad 60 let. Prav izrazite so razlike med mnenjem ljudi, živečih v različnih vrstah krajevnih skupnosti, pri čemer so izsledki povsem nasprotni od pričakovanih. Pričakovali smo namreč, da propadanje gozdov bolj moti in ogroža tiste, ki živijo v vaških krajevnih skupnostih, izkazalo pa se je, da mnogo bolj moti ljudi, ki živijo v mestnih in primestnih krajevnih skupnostih.

Pri izobrazbi in kvalifikacijah je zelo opazna zakonitost, po kateri stopnja motenosti in ogroženosti raste z višanjem izobrazbe in kvalifikacije. Propadanje gozdov najbolj moti uslužbenca z visoko in višjo izobrazbo, manj pa ostale. Največje presenečenje je ugotovitev, da propadanje gozdov zelo malo moti in ogroža tiste, ki naj bi jim gozd pomenil največ - kmete.

Razlike med dvanajstimi slovenskimi območji so zelo velike, od koroškega in notranjskega z najvišjo stopnjo motenosti in ogroženosti do dolenskega in pomurskega z najnižjo. Izkazalo se je, da je območna pripadnost ena izmed najbolj pomembnih razsežnosti pri določanju stopnje »občutenosti« propadanja gozdov.

Zaradi pomembnosti pravilne obveščenosti javnosti o dogajanjih, povezanih z okoljem, bo po tej prvi tovrstni analizi nujno zastaviti natančnejše raziskave javnega mnenja o pojavih v okolju in gozdu.

SLOVENE PUBLIC OPINION AS REGARDS THE DYING BACK OF FORESTS

Summary

Annual questionnaire of the Slovene public opinion in 1987 included among other questions under the title "Do you feel disturbed in your living and working surroundings by: ..." also the disturbing factor - the dying back of forests. Respondents had to decide on one of the following answers possible at each of the nine factors of disturbance:

- this does not represent a problem in my surroundings,
- it does not disturb me,
- it disturbs me but it is not a real problem,
- it disturbs me very much,
- I feel threatened,
- I have no idea about that, I feel indifferent.

The questionnaire of the public opinion showed that the Slovene public understood the dying back of forests as one of the most sever problems

when compared to other groups of ecologic problems:

- dying back of forest (62.4%),
- application of chemicals in alimentary products (52.8%),
- poor traffic capacities, accidents (50.5%),
- environmental pollution, waste, refuse dumps (49.8%),
- water pollution, industrial waste water, chemicals (45.6%),
- imperilment through nuclear energy, radioactive substances and waste (42.4%),
- pollution of towns and villages, refuse, filth (40.7%),
- air pollution, offensive smell, smoke (32.3%).

The analysis as regards the dying back of forests itself showed the diversity of people's opinion as regards their imperilment due to the dying back of forests as to:

- sex,
- age,
- type of the local community they live in,
- education,
- qualification structure and
- district (community) they live in.

It was established that men felt more endangered or that they felt slightly more disturbed by the dying back of forests than women did; the imperilment degree or the degree of disturbance due to the dying back of forests was most high in people at the age of 30-50 years, it was lower in younger persons and still lower in those over 60 years. Most explicit differences could be established in the opinion of people living in different types of local communities with the results being quite contrary to those expected. It had been expected that the dying back of forests represented great concern to people living in local communities of the village type. Yet it turned out that it represented a much graver concern to those living in local communities of the urban or the suburban type.

A noticeable principle that the degree of disturbance and imperilment increases with a higher level of education and qualification has been established, i. e. university graduates feel the utmost concern about the dying back of forests. Surprisingly enough, the necrotic process of forests represents a relatively small problem to those to whom the forest should be of utmost importance - these are farmers. Differences among 12 Slovene districts are enormous, Koroško and Notranjsko with the highest degree of disturbance, followed by Dolensko and finally Pomurje with the lowest degree of disturbance. The belonging to different regions proved to be one of the most important dimensions in the establishing of the "sensitivity" degree for the dying back of forests.

Due to the fact that it is of extreme importance that the public be properly informed about the environmental situation and after the first analysis of the kind, a systematic research of the public opinion on phenomena in the environment and in the forest will have to be started.

Stiki gozdarstva z javnostjo v Sloveniji

Marijana TAVČAR*

Izvilleček

Tavčar, M.: Stiki gozdarstva z javnostjo v Sloveniji. Gozdarski vestnik št. 2/1989. V slovenščini s povzetkom v angleščini.

V prispevku sta prikazana pomen negovanja stikov gozdarstva z javnostjo in stanje stikov z javnostjo v Sloveniji (1987). Slednje smo ugotavljali z anketo med predstavniki gozdarskih delovnih organizacij in ustanov. Prikazani so poglavitni vzroki nezadovoljivih stikov z javnostjo ter podani predlogi za njihovo oživitve.

Synopsis

Tavčar, M.: Contacts of forestry with the public in Slovenia. Gozdarski vestnik No. 2/1989. In Slovene with a summary in English.

The article deals with the significance of establishing contacts between the forestry and the public and the situation in this field in Slovenia in 1987. The situation has been established on the basis of interviews with some representatives of forest enterprises and institutions. The chief reasons for insufficient contacts with the public are presented and there are also some suggestions of how to revive these contacts.

1. UVOD

Danes si gozdarstvo ne more in ne sme več privoščiti razmišljanja o tem, ali so stiki z javnostjo (npr. popularizacija gozdov) potrebni ali ne. Še vedno sicer samo les stroki prinaša denar, vendar pa so za naše življenje vedno bolj pomembne in nepogrešljive prav neproizvodne, splošnokoristne vloge gozdov. In če ne bomo kmalu rešili problema umiranja gozdov (kar seveda ni in ne more biti le problem gozdarstva), bomo ostali brez lesa in brez drugih dobrin, ki nam jih gozd zaenkrat še lahko nudi.

Zato se mora gozdarstvo čimprej zživeti v to, da je gospodarska veja z zelo pomembnim kulturnim in okoljetvornim poslanstvom.

Gozdarstvo se ne sme več zapirati vase, ampak se mora družbi odpreti. Stiki z javnostjo ne morejo biti več stvar posameznikov, entuziastov, odvisni le od njihove dobre volje in prostega časa. Delo na tem področju je bilo doslej nenačrtno, sicer tudi uspešno, vendar z občutnimi vrzelmi. Zdaj je čas za vzpostavitev novega, bolj organiziranega sistema komuniciranja z javnostjo.

2. RAZMERE NA PODROČJU STIKOV Z JAVNOSTJO LETA 1987

Da bi poiskali tiste ovire, motnje in pomanjkljivosti, ki onemogočajo boljše stike z javnostjo, smo poskusili analizirati sedanje stike gozdarstva z javnostjo v Sloveniji.

Pri tem smo hoteli pokazati tudi na vse tisto, kar je dobrega, kar prinaša uspeh in na čemer bi kazalo graditi ustreznejši sistem stikov z javnostjo.

Analiza stanja je bila izdelana v letu 1987. Anketirali smo predstavnike nekaterih gozdarskih ustanov in delovnih organizacij, ki delujejo na republiški oziroma območni ravni. Za vzorec slednjih je bilo izbrano gozdnogospodarsko območje Ljubljana. Ker so v Ljubljani, gospodarskem in političnem središču Slovenije, poleg območnih zbrane tudi vse republiške ustanove, lahko domnevamo, da sta tako povezovanje med njimi kot tudi organizacija stikov z javnostjo olajšana. Ljubljansko območje sicer ne more predstavljati vseh ostalih območij, vendar pa je analiza stikov ljubljanskih delovnih organizacij in ustanov z javnostjo ter analiza stikov tistih, ki delujejo na republiški ravni, kljub temu pokazala na glavne probleme, ki bi jih morali v gozdarstvu rešiti čimprej.

Pogovarjali smo se s predstavniki Republiškega komiteja za kmetijstvo, gozdarstvo

* M. T., dipl. inž. gozd., Gozdno gospodarstvo Ljubljana, 61000 Ljubljana, Tržaška 2, YU

in prehrano (RKKGP), Splošnega združenja gozdarstva Slovenije (SZG), republiške samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo, zveze inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije, ljubljanskega društva inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva, Gozdarskega vestnika, ljubljanske samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo, gozdnega gospodarstva Ljubljana in Komunalnega podjetja Ljubljana, TOZD Rast. Zastavili smo jim vprašanja:

1. S katerimi metodami, kako in v kakšnih oblikah navezujete stike z javnostjo?

2. Ob kakšnih priložnostih in kako pogosto?

3. Ali prihaja tudi do odzivov javnosti na vaše dejavnosti?

4. Ali menite, da so sedanji stiki gozdarstva z javnostjo zadovoljivi?

5. Kaj predlagate za izboljšanje stanja (če je bil odgovor na vprašanje št. 4 negativen)?

Tako smo si želeli ustvariti podobo o nosilcih, oblikah in načinih, uspehih in pomanjkljivosti stikov ter o javnosti sami.

3. IZSLEDKI ANKETE

V tem poglavju navajamo povzetke odgovorov sodelujočih predstavnikov na prvi dve vprašanji.

Republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Enkrat mesečno obravnava sprotno problematiko, pomembne dogodke in odločitve na sejah, na katere stalno vabi novinarje vseh občil. O svojem delu poroča republiškemu izvršnemu svetu. Ta pomembnejše odločitve obravnava v sklopu treh odborov in tudi vabi novinarje. Republiški komite za informiranje (eden izmed organov izvršnega sveta) javnost obvešča o vseh pomembnejših vprašanjih, včasih pri tem sodeluje tudi RKKGP.

Splošno združenje gozdarstva SR Slovenije

Pripravili so mnogo publikacij, leta 1986 predvsem monografije posameznih GG. Poseben odbor skrbi za objavo člankov v

časopisju ter za razne oddaje na radiu. Enkrat tedensko sodelujejo v oddaji Kmetijski nasveti, redkeje na Radijski univerzi. Ko je bil predsednik odbora Marko Kmecl, so včasih govorili o gozdu in gozdarstvu tudi v oddaji Studio ob sedemnajstih. Na televiziji objavljajo razna poročila, včasih je »gozdarsko« tudi Zrno pred Dnevnikom. Gozdarji so posneli in sodelovali pri snemanju več gozdarskih filmov. Priprava filmov je dolžnost Odbora za tisk in propagando, distribucija (po GG) pa je dolžnost DIT-ov. Ti lahko dobijo tudi plakate, značke, letake.

Odbor vsako leto pripravi gozdarski prispevek na Gorenjskem sejmu kmetijstva in gozdarstva v Kranju, vsako drugo leto pa sodelujejo na razstavi Tehnika za okolje na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Prireja »teden gozdov«, predavanja, tekmovanja gozdarjev, pripravo učnih poti. Odbor je vodil tudi akcijo Mala učna pot – s članki objavljenimi v Pionirskem listu ter šolskih glasilih. Načrtovali so pripravo zbirke diapozitivov, namenjene mladini in laikom. Predavali naj bi območni gozdarji, ki bi zbirko dopolnili s svojimi diapozitivi. Odbor je pripravil tudi vodnik po evropski pešpoti E-6.

Samoupravna interesna skupnost za gozdarstvo SR Slovenije

Odbor za tisk in propagando je skupni informativni organ SZG in republiškega SIS za gozdarstvo. SIS samostojno obvešča javnost le prek delegatov, vendar še te informacije večinoma ostanejo le v gozdarstvu samem. Po zakonu je SIS SR Slovenije dolžna predlagati rešitve problema umiranja gozdov in sofinancira reševanje tega problema, pomembnega za vso javnost. Leta 1986 je omogočila posvetovanje na temo Gozd in okolje na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani ter letak Slovenija na pragu ekološke katastrofe, ki pa je bil umaknjen. SIS je sopokrovitelj in sofinancer strokovnih revij Gozdarski vestnik in Les.

Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva SR Slovenije

Vsako leto priredi posvetovanje. Teme so vedno nove in aktualne. Zanimanje novinarjev za ta posvetovanja je vedno veliko.

Društvo inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Ljubljana

Prireja ekskurzije za svoje člane in upoko-jence. Poleg tega pripravi vsako leto pet do šest strokovnih predavanj, na katera pismeno vabi člane društva. Ti obvestijo še druge.

Območna samoupravna interesna skupnost za gozdarstvo Ljubljana

Komunicira predvsem na sejah in sestankih, kot so sestanki izvršnih odborov SIS, skupščine SIS, predskupščinske seje delegatov. Analize poslovanja in razne druge dokumente redno pošilja na SZDL v petnajst občin ljubljanske regije. Objavlja pri-spevke v internem glasilu GG Ljubljana, v Informatorju. SZDL so predlagali, naj bi vsaka osnovna šola v Ljubljani prevzela določen predel gozda in skrbela zanj pod strokovnim vodstvom GG Ljubljana in Rasta. O tem so razpravljali v ljubljanskem SIS za gozdarstvo, nato pa so se povezali z Društvom za varstvo okolja in s pedagogi iz šol. S to akcijo naj bi začela OŠ Miško Kranjec.

Gozdno gospodarstvo Ljubljana

Izdaja interno glasilo Informator. Ta iz-haja do dvanajstkrat letno, v njem pa objav-ljajo poleg strokovnih tudi članke, primerne za širšo javnost. Stike z javnostjo navezu-jejo tudi prek občinskih glasil ter na zborih krajanov, na katerih vedno sodelujejo pred-stavniki njihovih TOZD-ov. Objavljajo v Go-zdarskem vestniku, Kmečkem glasu ter dnevnem časopisu (dvakrat do petkrat let-no), redkeje tudi na radiu. Izdali so Poročilo o umiranju gozdov v Ljubljanskem gozdno-gospodarskem območju. Javnosti je do-stopno na SZDL. Uredili so gozdni učni poti v Bistri in na Šmarni gori. Osnovnošolski mladini pripravljajo predavanja, ki jih pona-vadi združijo z ugledom učne poti. Zato GG Ljubljana svoje delavce izobražuje na semi-narjih za vodiče po učnih poteh. Mladino vključujejo tudi v pogozdovalne akcije. So-delujejo predvsem s primestnimi osnovnimi šolami, ker mestni otroci pokažejo premalo zanimanja za gozd in gozdarstvo.

Komunalno podjetje Ljubljana, TOZD Rast

Stiki podjetja z javnostjo (predvsem z meščani Ljubljane) so stalni in pogosti. Eden izmed vzrokov je tudi njihov način financiranja. Sredstva jim zagotavlja komu-nalna skupnost, katere glavni organ je skupščina. V njej so predstavniki vseh upo-rabnikov komunalnih storitev, vseh Ljub-ljančanov. Rast skupščini predloži svoje programe dela, nato pa o njih razpravljajo po krajevnih skupnostih.

O vsakem večjem posegu v gozd in gozdni prostor poročajo v dnevnem časopi-sju in (ali) na radiu (skupaj povprečno dvajsetkrat letno). Sodelujejo s Hortikulturnim društvom in z društvi za varstvo okolja – tako da jim pripravljajo predavanja. Izde-lali so knjižico in letak Jesenkova pot. Knjižico so razposlali po šolah, na voljo je po knjigarnah, prodajali jo bodo v bodočem grafičnem centru. Letak pa je po besedah predstavnika mogoče dobiti v turističnih poslovalnicah in hotelskih recepcijah.

4. ANALIZA STANJA NA PODROČJU STIKOV Z JAVNOSTJO

Gozdarstvo lahko pri navezovanju stikov z javnostjo uporabi najrazličnejša sredstva – od dogovorjene in tiskane besede do raznovrstnih posebnih dejavnosti. Možnosti je veliko. Vsaka izmed gozdarskih delovnih organizacij in ustanov se seveda ne more ukvarjati z vsemi možnimi dejavnostmi. Kljub temu pa se nekatere ne lotijo niti najbolj logičnih in običajnih, zato ostajajo številne možnosti navezovanja stikov z jav-nostjo neizkoriščene. To dejstvo nam bo najboljše prikazala naslednja krajša analiza sedanjih stikov z javnostjo.

A) Oblike stikov z govorno besedo:

– Sodelovanje na sejah in sestankih ver-jetno bolj sodi k upravni, politični in samou-pravni informacijsko-komunikacijski dejav-nosti, le deloma ga lahko obravnavamo kot komuniciranje s posamezniki in skupinami v njihovi splošni vlogi članov družbe, kar naj bi bili stiki z javnostjo.

– Tiskovne konference je treba organizi-rati pravočasno, še posebej če se pripeti

kakšna katastrofa (žled, neurje . . .), saj drugače lahko pride do negativnih odzivov in neutemeljenih kritik javnosti, ker si ta zaradi pomanjkljivega obveščanja razlaga stvari po svoje. Tiskovne konference bi poleg RKKGP lahko organizirale tudi druge DO in ustanove, predvsem SZG in gozdna gospodarstva, takrat ko bi se kaj pomembnega zgodilo ravno v njihovih gozdnogospodarskih območjih.

– Vsakoletna posvetovanja ZIT GL so namenjena predvsem strokovnjakom s področja gozdarstva in lesarstva, torej precej zaprtemu krogu ljudi, nikakor pa ne širši javnosti, kljub temu da na posvetovanja vabijo novinarje.

– Ljubljanska DIT GL pripravlja strokovna predavanja, na katera pa vabi izključno svoje člane. Morda bi jih želel poslušati še kdo zunaj gozdarskih krogov, vendar lahko zanje izve le po naključju, saj jih ljubljansko DIT GL nikoli ne napove prek javnih občil.

GG Ljubljana pripravlja predavanja raje za mladino primestnih osnovnih šol, kot pa za mestne otroke. Vendar pa so verjetno ravno slednji tisti, ki imajo zaradi svojega življenjskega okolja in način življenja premalo stikov z naravo in z gozdom.

Predavanja bi morale pripravljati skoraj vse DO in ustanove, edina omejitve je usposobljenost kadrov.

– Dosedanjim načinom bi lahko dodali še obvestila po telefonu. Ljudje večkrat telefonirajo strokovnjakom Rasta, BF VTOZD za gozdarstvo, IGLG, GG in drugim, da bi dobili zaželeno podatke. Žal je ta način stikov prepuščen predvsem iznajdljivosti posameznikov, ki najdejo v imeniku potrebno telefonsko številko. Zato bi tovrstnim stikom lahko namenili posebno splošno znano telefonsko številko in na vprašanja odgovarjali vsaj nekaj ur v tednu.

B) Oblike stikov z javnostjo s tiskano besedo:

– V časopisih in revijah naj bi redneje objavljali članke o gozdu. Članki v strokovnih in internih časopisih so pač le v manjši meri namenjeni javnosti.

– Plakati, letaki, informacijska gradiva ter publikacije so lahko med najbolj stalnimi, pestrimi in privlačnimi oblikami stikov z

javnostjo. Zato bi jih med svoje dejavnosti lahko uvrstili skoraj vsi. Seveda pa izdajanje ne sme biti samo sebi namen, ampak mora biti gradivo javnosti tudi dostopno.

C) Stik prek radia, televizije in filma:

– Radijske oddaje, ki bi obveščale javnost o dogajanju v gozdu in gozdarstvu, so redke. Kljub temu da Kmetijskim nasvetom poleg kmetijev prisluhne tudi mnogo drugih, bi bilo bolje, če bi Kmetijski nasveti ostali strokovni nasveti kmetijcem, stikom gozdarstva z javnostjo pa bi bila namenjena kakšna druga radijska oddaja.

– Na televiziji bi lahko poleg SZG objavljala razna poročila in obvestila tudi RKKGP in republiška SIS za gozdarstvo, SZG pa bi pripravljala še oddaje, namenjene le mladini.

– Distribucija filmov, katerih proizvodnjo organizira odbor za tisk in propagando pri SZG, je dolžnost DIT-ov. Gozdna gospodarstva naj bi jih predvajala predvsem v tednu gozdov po osnovnih šolah, zdraviliščih in letoviščih (Program Tedna gozdov SZG, 1984). Seveda pa bi jih lahko predvajali tudi ob drugih priložnostih.

D) Posebne dejavnosti namenjene stikom z javnostjo:

– Gozdarski prispevki na Gorenjskem sejmu kmetijstva in gozdarstva v Kranju ter na razstavi Tehnika za okolje v Ljubljani so namenjeni predvsem strokovnjakom, pa tudi širši javnosti. IGLG v svoji zgradbi pripravlja različne razstave. Čeprav njihovih pretežno umetniških razstav ne moremo šteti med neposredne popularizacijske dejavnosti, pa gozdarska dejavnost tako kljub temu zelo uspešno opozarja nase.

– Tekmovanja gozdarjev so namenjena predvsem gozdarjem, čeprav je zanimanje javnosti za takšne prireditve precejšnje. Žal pa nepoučeni gledalec lahko kaj hitro dobi napačen vtis, da sta edini dejavnosti gozdarjev sečnja in spravilo. Take prireditve bi lahko izkoristili za pridobivanje domačega kadra za delo v gozdarstvu.

– Po učnih poteh za zdaj vodimo predvsem osnovnošolsko mladino, lahko pa bi popeljali tudi ostale, predvsem uporabnike splošnokoristnih vlog in potencialne zave-

znike gozdarstva. To ne bi bila samo naloga gozdnih gospodarstev, ampak tudi naloga DIT GL, BF VTOZD za gozdarstvo in IGLG.

– Pri vključevanju osnovnošolske mladine v pogodbovalne akcije seveda ne gre za to, da bi posadili čim več dreves in s tem olajšali delo delavcem GG, ampak predvsem za vzgojo. Za to, da bodo ti otroci lahko še čez dolga leta ponosni na svoj prispevek k ohranitvi naših gozdov. Delavci GG naj bi zato na mestu pogozdovanja postavili tablo z datumom, imenom šole in poimenskimi seznamom vseh sodelujočih otrok.

– Teden gozdov kot inštitucionalizirana oblika popularizacije gozdov in gozdarstva v Sloveniji so na predlog ZIT GL uvedli že leta 1973, ponovno pa leta 1983. Aktivnosti v zvezi z njim vodi odbor za tisk in propagando pri SZG, ki pripravi skupni obvezni program, za področne programe pa poskrbijo gozdna gospodarstva oziroma TO gozdarstva. Nosilci programa po gozdnih gospodarstvih naj bi bila DIT GL oziroma ustrezna strokovna služba, če obstaja. Dejavnosti ostajajo iz leta v leto bolj ali manj enake. Teden gozdov bi lahko še naprej ostal pomembna oblika komuniciranja z javnostjo, vendar ne več v tej obliki. Vanj bi se lahko vključila ZIT GL, Rast bi lahko ob pomoči strokovnjakov IGLG in BF VTOZD za gozdarstvo vsak dan v tem tednu poskrbela za vodstvo po Jesenkovi poti, RKKGP pa bi vsako leto izdalo informacijsko gradivo o stanju gozdov v Sloveniji (v množični nakladi).

– Vsem tem, deloma že obstoječim dejavnostim, bi lahko dodali še mnoge druge kot npr. »dan odprtih vrat«. To obliko uporabljajo že mnoge druge DO in ustanove, tako pri nas kot v tujini.

V sodelovanju z Zavodom za šolstvo in turistično agencijo Mladi turist bi lahko prirejali izlete oziroma ekskurzije, na katerih bi mladino popeljali skozi gozdove, seveda pod strokovnim vodstvom učiteljev in gozdarskih strokovnjakov. Med skoraj neomejene možnosti sodijo tudi nagradni natečaj fotografij, otroških risb in spisov na temo gozd in gozdarstvo.

Z analizo ni bilo mogoče ugotoviti, kdo vse se je dolžan ukvarjati s stiki z javnostjo. Te naloge v stroki še niso opredeljene.

Pokazalo pa se je, da delo med seboj ni usklajeno, da posamezne delovne organizacije in ustanove pre malo sodelujejo, pa čeprav bi morale sodelovati že zaradi namenov ustanovitve ter vseh dejavnosti, za katere so zadolžene in zaradi katerih zavzemajo določeno mesto v gozdarski hierarhični piramidi.

Ker se vsega nikoli ne more ponuditi vsem, ker so hotenja in pričakovanja javnosti različna, moramo javnost glede na ta hotenja in druge posebnosti deliti na skupine javnosti in posameznim skupinam prilagoditi način sodelovanja. Gozdarstvo še ni z raziskavo opredelilo posameznih skupin javnosti. Da bi lahko ocenili kakovost in uspešnost posameznih oblik stikov z javnostjo, smo za namen analize javnost razdelili na štiri osnovne skupine. To so uporabniki splošnokoristnih vlog ali t. i. splošna javnost (tisti, ki večinoma sprejemajo gozd kot nekaj samo po sebi umevnega in si domišljajo, da o njem vedo dovolj), souprabniki gozda in gozdnega prostora (njihova hotenja se le malokdaj ujemajo s hotenji gozdarstva), mladina in potencialni zavezniki gozdarstva (tisti, ki imajo že zaradi lastnih hotenj in dejavnosti pozitiven odnos do gozda in gozdarstva, npr. društva za varstvo okolja, republiški in regionalni zavodi za varstvo naravne in kulturne dediščine, taborniki, planinci...). Ta delitev je utemeljena izkustveno na podlagi različnih hotenj, vsebine sporočila gozdarstva posamezni skupini javnosti in načinov oziroma oblik stikov, primernih zanje. Ker je najbolj samoumevno, da je treba z mladimi komunicirati drugače kot z ostalimi, so mnoge dejavnosti namenjene in prilagojene prav njej. Vendar pa ne dovolj, saj tudi mladina ni homogena skupina, če je že homogena po starosti, pa gotovo ni po svojem življenjskem okolju.

Ker so stiki z javnostjo komuniciranje in ne le enostransko obveščanje javnosti, morajo obstajati tudi poti, po katerih se lahko javnost s svojimi odmevi in odzivi (vprašanja, kritiki, polemiki...) obrača na gozdarstvo. Tako se namreč vzpostavi povratna zveza. Ta je nujna, saj gozdarstvo ne more delovati drugače kot odprt sistem, katerega gonilna sila pa so prav povratne informacije. Te morajo biti nekakšen kom-

pas za bodoče ravnanje tistih, ki se ukvarjajo s stiki z javnostjo, in za vse gozdarstvo. Za zdaj so ti odmevi predvsem naključni telefonski klici in kritike, polemike v rubrikah Pisma bralcev. Javnost se najpogosteje odzove na dejavnost GG Ljubljana in TOZD-a Rast, in to predvsem splošna javnost oziroma uporabniki splošnokoristnih vlog, občutljivi za vse posege na zelenih mestnih površinah, druga vrsta odzivov javnosti je žal posledica nezadostnega znanja zasebnih gozdov v ljubljanskem gozdnogospodarskem območju. Večina odzivov javnosti je žal posledica nezadostnega znanja o gozdu in dejavnosti gozdarjev. Odmevov in odzivov ne spremljamo načrtno, nanje praviloma ne odgovarjamo, o njih ne razmišljamo in ne iščemo novih možnosti za izkoriščanje povratne zveze.

Vsi predstavniki izbranih gozdarskih delovnih organizacij in ustanov razen ZIT GL so se strinjali, da sedanji stiki gozdarstva z javnostjo niso zadovoljivi, čeprav je bilo predvsem leta 1986, v letu 18. kongresa IUFRO, veliko storjenega. Vzroki so v gozdarstvu samem in zunaj njega. V gozdarstvu predvsem tista dolgoletna miselnost, da so gozdarji nekaj posebnega in da zato ne potrebujejo stikov z javnostjo; pomanjkanje kadrov, ki bi znali prenašati znanje tako v operativno kot v javnost, kamor sodi tudi načrtno sodelovanje z novinarji. V uredništvih pa je zelo malo novinarjev, usposobljenih za gozdarsko tematiko.

O tem problemu smo se pogovarjali tudi z dvema novinarjema, Igorjem Guzeljem, novinarjem dnevnika Delo in Marjano Hönigsfeld-Adamič, do nedavnega novinarko revije Moj mali svet. Igor Guzelj meni, da so gozdarji preveč zaprt krog ljudi, ki se je začel šele pred nedavnim zavedati, da mora navezati stike s svojim okoljem in si pridobiti podporo širše javnosti.

Meni tudi, da gozdarji svojih znanstvenoraziskovalnih izsledkov nočejo, ne morejo ali pa tudi ne znajo predstaviti novinarjem in tako posredno javnosti. Zato je včasih tudi njemu samemu težko priti do zaželenih podatkov. Problemi in vzroki pa so seveda tudi v samih časopisnih podjetjih. Novinarje premeščajo z enega tematskega področja na drugo, objava člankov je odvisna tudi od značaja odgovornega urednika, članki

ne smejo biti prepogosti, preostri itd. Podobno je tudi mnenje Marjane Hönigsfeld-Adamič.

Vendar pa novinarji seveda niso glavni problem sedanjih stikov z javnostjo. Poglavitni problemi so še vedno v gozdarstvu samem:

1. Še vedno niso določeni tisti, ki naj bi se ali se že ukvarjajo s stiki z javnostjo.
2. Stiki z javnostjo so nenačrtni.
3. Nimamo vzpostavljene stalne strukture poti komuniciranja. Ni ustrezne komunikacijske povezave niti na istih ravneh niti v vertikalni hierarhični piramidi, poti komuniciranja z javnostjo ne poznamo.
4. Ne poznamo gozdarske javnosti, vseh njenih hotenj in posebnosti, katerim bi morali prilagoditi svoje dejavnosti.
5. Možnih oblik komuniciranja z javnostjo je veliko, vendar jih gozdarstvo ne zna, ne more ali pa morda tudi noče izkoristiti.

5. PREDLOGI

Gozdarstvo se bo s stiki z javnostjo moralo začeti ukvarjati načrtno. Vzpostaviti mora čim ustrezneje urejen, na vertikalnih in horizontalnih ravneh usklajen sistem komuniciranja. Zato bo treba stike z javnostjo prej ali slej profesionalizirati. To je predlagala tudi večina sodelujočih predstavnikov gozdarskih delovnih organizacij in ustanov. Profesionalec naj bi bil predvsem povezovalc dejavnosti. Po poklicu naj bi bil gozdar. Obvladati bi moral svojo stroko, njegovo znanje pa bi moralo segati tudi na druga področja, predvsem na področja družbenih ved, moral bi biti vsestransko razgledan. Sam bi moral imeti veselje do pisanja in dar zanj.

Imeti bi moral organizacijske in pedagoške sposobnosti, da bi znal pritegniti sodelavce in mlajši rod. Ostane še ena lastnost, ki mora biti takemu človeku dana. To je smisel za delo z ljudmi, priljubljenost, družabnost, ljubezen do ljudi. Takih ljudi je veliko tudi v gozdarstvu in z vsako generacijo jih je več. To so tisti, ki jim gozd ne pomeni le les in denar.

Med prve naloge profesionalca in z njim vsega gozdarstva naj bi sodilo naslednje:

1. Opredeliti je treba nosilce stikov z javnostjo in to na vseh ravneh.

2. Opredeliti je treba dele javnosti, s katerimi hočemo komunicirati v danih razmerah. Nato je treba ugotoviti, s katerimi deli javnosti in na kakšne načine naj se ukvarja posamezni nosilec stikov z javnostjo.

3. Določiti je treba poti, po katerih bi se lahko pretakala obvestila med ravnmi in tudi na posameznih ravneh.

4. Posamezni nosilci morajo pripraviti programe dejavnosti. Ti se morajo med seboj dopolnjevati in usklajevati.

5. Določiti je treba nosilce, mesto in način oblikovanja in usklajevanja komunikacijskih programov v gozdarstvu.

6. Najti bi morali poti za vzpostavitev komunikacijske povratne zveze (z javnostjo), ki bi bile prilagojene posameznim delom javnosti in jih vgraditi v celoten sistem komuniciranja.

Primerjajmo stanje gozdov v preteklosti s stanjem danes, njihovo vlogo glede na hotenja in pričakovanja (družbe kot celote) z današnjimi zahtevami ter takratni položaj gozdarstva v družbi s položajem danes. Gozdovi so bili sorazmerno zdravi, zdaj pa umirajo. Namenjeni so bili le zadostitvi potreb družbe po lesu, danes pa so vedno bolj pomembne splošnokoristne vloge družba torej od njih pričakuje veliko več. Gozdarstvo kot organizacijsko in ekonomsko neodvisen sistem je do nedavnega lahko obdržalo sorazmerno visoko stopnjo avtonomije, s tem pa zaprtost, samozadostnost. Danes pa to ni več mogoče. Gozdarstvo, ki se hoče vključiti v življenje in razvoj družbe prihodnosti, se mora družbi odpreti. Komuniciranje z javnostjo je nedvomno ena izmed najbolj logičnih in smiselnih poti k uspehu.

Povzetek

Danes si gozdarstvo ne sme več privoščiti razmišljanja o tem, ali so stiki z javnostjo potrebni ali ne. Še vedno sicer le les prinaša stroki denar, vendar pa so za naše življenje vedno bolj pomembne in nepogrešljive prav neproizvodne, splošnokoristne vloge gozda. Gozdarstvo se ne sme več zapirati v svoje strokovno področje, ampak mora navezovati stike z javnostjo. Ti tudi ne smejo več sloneti na ramenih posameznikov, entuziastov. Napočil je čas za vzpostavitev nove-

ga, bolj organiziranega sistema komuniciranja.

Da bi poiskali tiste ovire, motnje in pomanjkljivosti, ki preprečujejo boljše stike z javnostjo, smo analizirali sedanje stike gozdarstva z javnostjo v Sloveniji. Hoteli smo spoznati tudi vse tisto, kar je pri dosedanjih stikih dobrega in na čemer bi kazalo graditi nov sistem komuniciranja. Analiza stanja je bila izdelana leta 1987. Anketirali smo predstavnike nekaterih gozdarskih ustanov in delovnih organizacij, ki delujejo na republiški oziroma območni ravni. Za slednjo je bilo kot vzorčno vzeto ljubljansko gozdnogospodarsko območje.

Vprašanja so se nanašala na metode in oblike navezovanja stikov z javnostjo, na pogostnost stikov, na odzive javnosti, vprašali pa smo tudi po predlogih za izboljšanje stikov.

Analiza odgovorov je pokazala dosedanje oblike stikov:

- A) Z govorno besedo:
 - Sodelovanje na sejah in sestankih.
 - Tiskovne konference.
 - Vsakoletna posvetovanja Zveze inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije.
 - Strokovna predavanja območnih društev inženirjev in tehnikov gozdarstva.
 - Občasna predavanja gozdarskih strokovnjakov šolski mladini.
 - Strokovne informacije posameznikom, ki občasno telefonirajo na različne naslove.
- B) S tiskano besedo:
 - V časopisih in revijah.
 - S plakati, letaki, različnimi informacijskimi gradivi (publikacijami).
- C) Prek radia, televizije in filmov:
 - Informacije prek radia so omejene predvsem na oddajo Kmetijski nasveti.
 - Na televiziji občasno predvajajo gozdarske filme ter drobna sporočila in obvestila Splošnega združenja gozdarstva.
 - Za proizvodnjo gozdarskih filmov skrbi Odbor za tisk in propagando pri Splošnem združenju gozdarstva.
- D) Posebne dejavnosti, namenjene stikom z javnostjo:
 - Gozdarski prispevki na sejmu kmetijstva in gozdarstva v Kranju ter na razstavi Tehnika za okolje v Ljubljani.
 - Vodenje (predvsem) šolske mladine po gozdarskih učnih poteh.
 - Vključevanje šolske mladine v pogodovalne akcije.
 - Različne dejavnosti ob tednu gozdov.
 - Tekmovanja gozdnih delavcev, ki pa so za sedaj namenjena predvsem gozdarjem.

Z analizo ni bilo mogoče ugotoviti, kdo vse se je dolžan ukvarjati s stiki z javnostjo. Te naloge v stroki še niso opredeljene.

Predlogi za izboljšanje stikov gozdarstva z javnostjo:

- Gozdarstvo se bo s stiki moralo začeti ukvarjati načrtno. Danes ostaja neizkoriščena cela vrsta možnosti.
- Vzpostaviti je treba čim bolj organiziran, vertikalno in horizontalno usklajen sistem komuniciranja.

– Slike z javnostjo bo prej ali slej treba profesionalizirati. Profesionalec na tem področju bi moral biti gozdar z velikim strokovnim, pa tudi širšim znanjem, z veseljem do pisanja in darom zanj. Imeti bi moral organizacijske in pedagoške sposobnosti.

CONTACTS OF FORESTRY WITH THE PUBLIC IN SLOVENIA

Summary

A dilemma for the forestry whether contacts with the public are necessary or not is not to the point nowadays anymore. The fact that wood is the only source of income in this profession is still true. Yet nonproductive functions of forests, i. e. those of general interest are the ones which become more and more of vital importance and therefore indispensable. Forestry should not isolate itself within its professional sphere any longer but it must contact the public and it should be open to the society. Contacts with the public must also not exclusively be a domain of individual enthusiasts. It is high time they should be substituted for by a well organized communication system.

In order to eliminate the obstacles, troubles and deficiencies which inhibit better contacts with the public, an analysis of the present contacts of the forestry in Slovenia with the public has been made. All that is positive in a given situation was taken into consideration and could represent a basis for a new communication system. The situation analysis was made in 1987. Representatives of some forestry institutions and enterprises which operate in the scope of the republic or forestry units were inquired, the latter being represented by the Ljubljana forest enterprise.

The questions referred to the methods and forms of establishing contacts with the public, their frequency, reactions of the public and suggestions for the improving of the contacts between the forestry and the public.

Existing contacts with the public evidenced by means of an analysis of the answers are the following:

- A) Contacts by means of the spoken word:
 - communication in meetings
 - press conferences
 - annual conferences of the Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije (Association of forestry and timber economy graduates of Slovenia)
 - professional lectures held by associations of forestry graduates within the scope of forest

enterprise units

- occasional lectures of forestry experts for schoolchildren

- professional information to individuals who occasionally call up various authorities in forestry

- B) Contacts with the public by means of the press

- newspapers and magazines
- posters, leaflets, various information publications

- C) Contacts by means of mass media and films:

- information through the radio is almost entirely limited to the broadcast called Kmetijski nasveti (Agricultural instructions).

- Contacts through television are limited to occasional films dealing with forestry themes and short reports and pieces of information by Splošno združenje gozdarstva (Association of forestry enterprises of Slovenia).

- Forestry film production has been organized by the Committee for press and propaganda of the Association of forestry enterprises of Slovenia.

- D) Special activities intended for the contacts with the public:

- Forestry contributions at the fair of agriculture and forestry in Kranj and at the exhibition called Technics for the Environment in Ljubljana

- Organizing the visits of forestry educational routes for primary school children in the first place

- Participating of school children in afforestation activities

- Various activities during the "forest week"

- Competitions among forestry workers which have been the domain of foresters up till now.

The analysis was not able to establish those who are in charge of the contacts with the public. These tasks have not been defined within the scope of the profession. Lack of coordination in public communication has been established.

Suggestions for the improving of the contacts of forestry with the public:

- A systematic approach in the contacts of the forestry with the public is expected. There is a series of possibilities to contact the public which are made no use of nowadays.

- An efficient and well organized public communication system with a vertical and horizontal coordination.

- Contacts with the public will sooner or later have to be professionalized. A professionalist in this sphere should be a forester mastering extended knowledge in forestry as well as in several other fields. He should also be talented and keen on writing and possess organisational and pedagogic abilities.

Stik gozdarstva z javnostjo na primeru gozdnega rezervata Črni kal

Bojan POČKAR*

NAMESTO UVODA

Časi, ko so gozdarji zadovoljevali le potrebe po lesu, so dokončno minili. Prav tako so minili tudi časi, ko so bili z gozdom sarni in se v njihov ceh ni smel nihče vtikati. Živimo na določeni stopnji človeškega razvoja, ko se ne smemo več ukvarjati samo s kubičnim metrom kot proizvodom iz gozda, ampak moramo upoštevati tudi družbeni vidik. Skupaj z nami mora tudi družba odločati, kaj hočemo od gozda v prihodnosti.

RAZŠIRJENE POTREBE

Gozd danes ne sme zadovoljevati samo proizvodne vloge, ampak tudi varovalno, hidrološko, estetsko in ostale okoljetvorne in kulturno pogojene vloge. Družba danes zahteva čisto, zdravo okolje, pitno vodo, rekreacijo v gozdu, zanima jo tudi, kaj se dogaja z gozdom in v njem. Naša naloga pa je, da gospodarimo z gozdom resnično večnamensko in to tako, da širša družba lahko spremlja naše delo, to pa seveda zahteva mnogo več znanja in izpopolnjevanja na različnih mejnih področjih gozdarstva. Ena izmed dejavnosti, na katero smo do sedaj preveč pozabljali, je vsekakor stik z javnostjo. Pokazati in povedati ljudem, kako raste gozd, zakaj je tako pester in različen, prav gotovo ni lahka naloga.

STIK Z JAVNOSTJO

Obveščanje in dialog z javnostjo sta nalogi, ki nas gozdarje še čakata. Stik z javnostjo lahko pojmuje zelo široko, prav tako je tudi pristop k temu lahko zelo

različen. Glavna naloga pa je osvetliti in izobraziti ljudi o delovanju gozdnega ekosistema, pa naj jih vodimo po gozdnih učnih poteh, seznanjamo z rastjo gozda v zaostrenih razmerah, pokažemo ostanke pragozdov, posebnosti v gozdu ali pa poskušamo posnemati delovanje gozda z gozdnimi učnimi ali posterskimi predstavitvami.

NAMEN DIALOGA Z JAVNOSTJO

Ta je prav gotovo predstaviti svoje delo, se znebiti cehovskih spon, kajti le tako bo naše delo kakovostnejše in družba ga bo znala ceniti.

NAŠI GOZDNI REZERVATI

Eden izmed načinov stika z javnostjo je tudi predstavitev gozdnih rezervatov, še posebej tistih, ki so blizu javnemu dogajanju in v katerih se občasno ali pogosto zadržujejo ljudje.

Novo gozdne rezervate (prej so to že bili ostanki pragozdov) so v Sloveniji začeli snovati leta 1973. Izločene gozdne rezervate so načrtno prepustili nemotenemu naravnemu razvoju – tako naj bi sukcesijsko prešli v pragozdno stanje. Danes imamo v Sloveniji sistematično mrežo gozdnih rezervatov, ki predstavljajo njeno rastiščno in podnebno pestrost. 167 rezervatov s površino 9040 ha ima predvsem znanstveno-raziskovalni in hkrati tudi splošno kulturni pomen.

V rezervatih so prepovedane vse gospodarske, rekreacijske, raziskovalne in ostale dejavnosti, ki bi kakorkoli spreminjale naravno stanje in vplivale na nemoten naravni razvoj. Gozdni rezervat osnovno opremi, upravlja in vzdržuje gozdnogospodarska organizacija s tega območja. Zaradi raziskovalne in pedagoške vloge pa pri varovanju rezervatov sodelujeta Biotehniška fakul-

* B. P., dipl. inž. gozd., Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, 61000 Ljubljana, Večna pot 83, YU

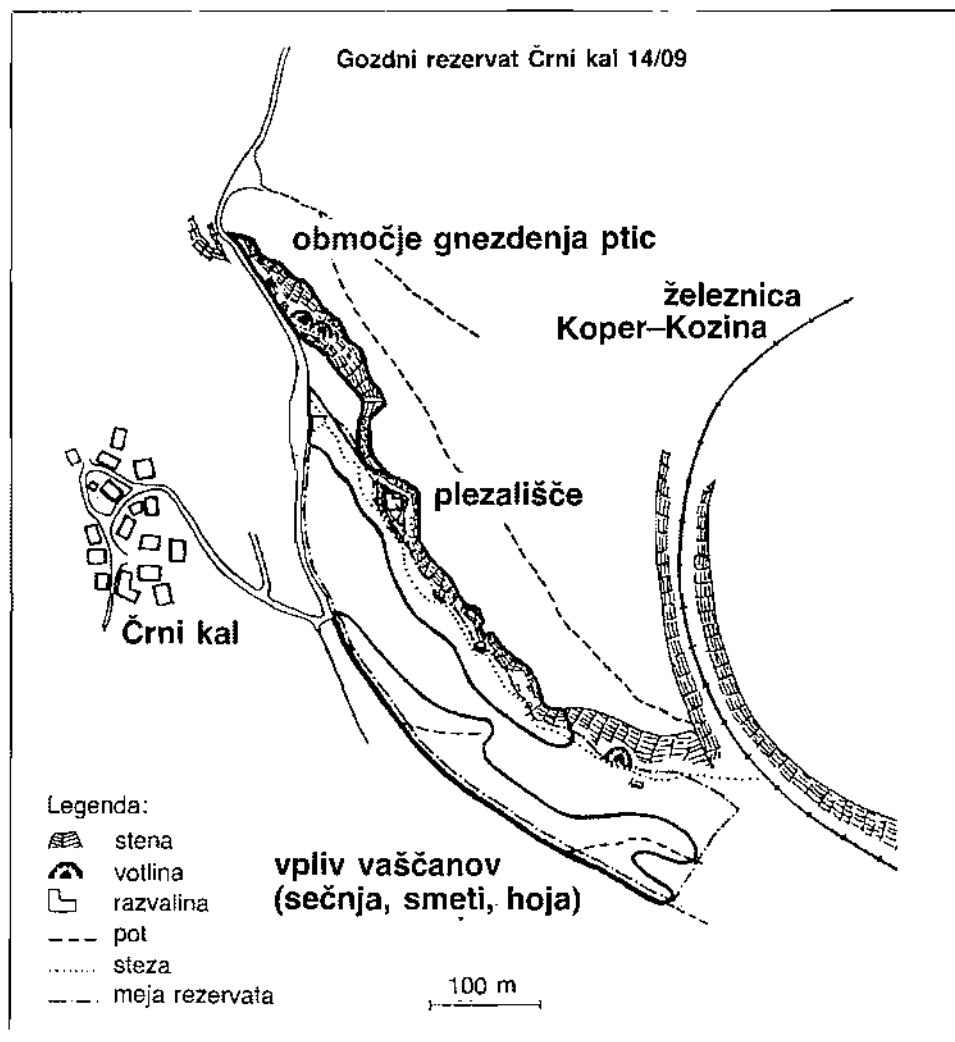
teta in Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo.

PRIMER GOZDNEGA REZERVATA ČRNI KAL

Gozdni rezervat Črni kal je eden izmed štirinajstih gozdnih rezervatov kraškega gozdnega območja. Leži prav pod robom črnokalske prelomnice, na prehodu med kraškim apnencem in istrskim flišem. Namenjen je preučevanju sukcesijskega razvoja na rastišču *Quercus pubescentis* – *Carpinetum orientalis* in zavarovanju nekaterih rastlinskih vrst (*Quercus ilex*, *Phillyrea*

latifolia – zelenika). Meri 7 ha, nadmorska višina je 300 do 500 m, lega je jugozahodna, nagib pobočja je okoli 30 stopinj. Zaradi meje med apnencem in flišem so talne razmere v rezervatu zelo pestre, prav tako pestro je tudi rastje, po sestavi in razvoju.

Spodnjo polovico rezervata, predvsem na flišu, pokriva odrasel gozd črnega bora, ki se tudi bujno pomlajuje. Zgornji del rezervata porašča avtohtono rastje, in sicer hrast puhavec, črni gaber in mali jesen, ki uspevajo na skromnih, plitvih ileh na apnencu. Na robovih rezervata najdemo tudi robinijo in manjše melišče, kjer rastejo črni in kraški gaber ter mali jesen. Črničevje (*Q. ilex*),

katerega zaščiti je rezervat tudi namenjen, pa raste raztreseno po razpokah v steni, torej zunaj meje rezervata. Črnokalska prelomnica omogoča preživetje mnogim ptičjim vrstam, ki zavzemajo vrh prehranjevalne verige (navadna postovka, krokra, na širšem območju tudi velika uharica in planinski orel). Nekatere izmed teh ptic tudi gnezdijo tu, so redke ter zelo občutljive na človekove vplive.

Rekreacijska raba

V steni črnokalskega preloma se je v zadnjih letih razvilo eno izmed najbolj obiskanih športnih plezališč v Sloveniji. Začetki segajo v zgodnja osemdeseta leta, ko so obalni plezalci »odkrili« to steno in začeli po njej plezati. Z razvojem prostega plezanja je postajal Črni kal vse bolj priljubljeno mesto za trening vseh slovenskih alpinistov. Danes, ko je prosto plezanje zelo priljubljeno, je tudi Črni kal vse bolj obiskan. Tu plezajo vse leto, razen v poletnih treh mesecih, ko je prevročje. Spomladi in jeseni se ob lepem vremenu zbere pisana množica plezalcev in njihovih spremljevalcev, dostikrat jih je več kot sto. V hladnih zimskih mesecih pa tam trenirajo samo najboljši, vseeno pa ni nobena redkost, če hladno januarsko nedeljo tam srečamo dvajset plezalcev.

Problematika

Prisotnost plezalcev je občutna tudi v gozdnem rezervatu. Čeprav je stena tudi njegova meja, pa je zaradi plezalcev »ogrožena« tretjina rezervata (2,5 ha). Negativni vplivi so predvsem: množična hoja po severnem in severozahodnem delu rezervata, človeški iztrebki, posekano drevje tik ob plezališču, bori s poškodovanim lubjem od vrvi in deloma tudi smeti (teh zadnji čas, po zaslugi plezalcev samih skorajda ni).

Drugi problem je, da skoraj nobeden izmed plezalcev ne ve za gozdni rezervat zaradi izredno slabe označbe – edina tabla je že nekaj let polomljena. Od plezalcev, ki nimajo nič skupnega z gozdarstvom, pa ni stvarno pričakovati, da bodo vedeli, kaj pomenijo modre črte na drevju, še posebej, če so te zelo redke. Majhno območje rezervata pa sploh ni označeno.

Vloga gozdarstva

Kje je zdaj vloga gozdarstva oziroma kaj storiti? Pustiti stvari takšne, kot so – pustiti ljudi, ki tja zahajajo, popolnoma neobveščene še naprej, čeprav ogrožajo del rezervata in avtohtono živalstvo? Ali pa se dinamično prilagoditi razmeram, torej stopiti v akcijo, dopolniti namen rezervata, z ustreznimi ukrepi pa obvestiti obiskovalce in tako: zaščititi rezervat oziroma ohraniti njegov osnovni namen ter uporabiti rezervat kot objekt za seznanjanje širših množic z gozdnim ekosistemom? Vsekakor bi bilo to edina sprejemljiva poteza, saj bi uresničili poučno vlogo gozda in hkrati propagirali gozdarstvo kot stroko, ki gospodari sonaravno z živim in dinamičnim gozdnim ekosistemom.

Praktična rešitev

Prvotno določene namene rezervata (proučevanje sukcesijskega razvoja, varovanje nekaterih rastlinskih vrst) je treba dopolniti z rekreacijskimi cilji, proučevanjem človekovega vpliva na ekosistem in varovanjem nekaterih živalskih vrst. Zaradi velikega obiska plezališča (ta bo zaradi vse večje priljubljenosti prostega plezanja verjetno še večji), bi bilo treba območje rezervata razdeliti na območje rekreacijske rabe, območje varovanja ptičjih gnezdišč in območje ohranjanja naravnega razvoja gozda. Vsako območje bi imelo poseben režim. Rezervat je treba dodatno opremiti, in sicer z boljšim označenjem mej rezervata, označenjem mejnega območja, predstaviti s tablami, na najbolj vidno mesto pa je treba postaviti »poučno« tablo, ki bo predstavljala rezervat kot celoto, njegov namen, diferenciran režim, rastlinstvo in živalstvo. Ta tabla bi imela obvestilni in poučni namen. K dodatni opremiti rezervata bi prav tako sodila tudi ureditev osnovne infrastrukture, predvsem v rekreacijskem delu rezervata (steze, poljsko stranišče, prometni dostop, parkirišče).

Večnamenskost

Taka rešitev bi bila optimalna za vse vloge, ki naj bi jih v prihodnosti zadovoljeval rezervat Črni kal. Vse to bi prav gotovo

pomenilo učinkovito popularizacijo gozdarstva in dela, ki ga gozdarji opravljajo. Tak pristop k urejanju rezervata pa bi pomenil nekaj novega v gozdarski praksi pri dialogu z javnostjo. Z majhnim posegom bi rekreacijski in naravovarstveni funkciji dodali še poučno in tako posredovali ljudem potrebno kulturno širino, ki je še kako nujna za sožitje človeka z naravo. Mislim, da bi bili

alpinisti oz. plezalci zaradi stoletnega izročila naravoslovnih, estetskih in etičnih naglajen še najbolj dovzetni za take stvari.

Sicer pa je že čas, da ob naraščajočih potrebah po okoljetovornih in kulturno pogojenih vlogah gozda začnemo temu ustrezno tudi gospodariti. Strah pred lastnimi slabostmi pa moramo premagati z boljšim in strokovnejšim delom.

Oxf.: 907.2

Gorsko kolesarjenje – izziv za gozdarje?

Jernej STRITIH*

V zadnjih letih se v zahodni Evropi razvija cela vrsta novih športov oziroma oblik rekreacije, ki v veliki meri temeljijo na visoki tehnologiji, hkrati pa se želijo približati naravi. Sem sodijo: prosto plezanje, jadranje s padali, deskanje na snegu in gorsko kolesarjenje. Razvoj teh športov izredno hitro širi tržišče športne opreme in rekreacijske ponudbe, mnogo ljudi spodbuja k intenzivnejšemu stiku z naravo, ob tem pa odpira nove rabe mnogih delov prostora in s tem tudi nove spore med uporabniki. Iz zahodnoevropskih dežel je že slišati glasove o nezdržljivosti gorskega kolesarstva in planinstva, marsikje opazamo nasprotja med varstvom narave in prostim plezanjem itd. Z vidika gozdarjev so gotovo najbolj »zanimiva« gorska kolesa.

GORSKO KOLO

Gorsko kolo (mountain byke) je izdelano tako, da omogoča vožnjo po vsakem zemljišču, če je to fizično mogoče. Tehta okrog petnajst kilogramov, navadno ima osemnajst prestav (pri najnižji je sprednja veržnica manjša od zadnje), sprednje veržnice so rahlo ovalne, tako da omogočajo najboljše izkoristek momenta pedal, krmilo je široko, da omogoča dobro ravnotežje pri

nizkih hitrostih, zavore so zelo kakovostne, kolesa in okvir so manjši kot pri običajnih kolesih, gume pa širše. Vse to in še cela vrsta drugih podrobnosti res omogoča marsikaj.

Če se hočete utruditi, je dovolj ura vožnje po bližnjih gozdovih. Poleg tega je zrak tam čistejši in okolje lepše. Lastnikom gorskih koles ni treba nabirati kilometrov asfalta med avtomobili.

NEGATIVNI VPLIVI

Gorsko kolesarjenje lahko različno negativno vpliva na okolje. Predvsem so to mehanske poškodbe okolja, vznemirjanje živalstva in nasprotja med različnimi uporabniki prostora. Mehanske poškodbe nastajajo predvsem pri vožnji zunaj poti, ko lahko pride do zbivanja tal, trganja ruše, uničevanja podrasti in poškodb korenin. Najhujši spori med uporabniki doslej pa so bili na planinskih poteh, saj pogosti kolesarji povsem pokvarijo doživetje pešcem. Vendar je negativne vplive s pravimi ukrepi mogoče zmanjšati na minimum.

Posebej pomembna je naravovarstvena vzgoja gorskih kolesarjev. Pri tem je treba vnaprej izhajati iz želje po stiku z neokrnjeno naravo, ki jo ima vsak, ki kupi gorsko kolo. Pri takih ljudeh pa ne bi smeli imeti težav z vcepljanjem določene »kulture«, katere temeljna točka bi morala biti: »Kolo

* J. S., dipl. inž. gozdc., Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, 61000 Ljubljana, Večna pot 83, YU

ne sme s poti!« Rešitev sporov med rekreativci in zaščito divjadi pa kaže iskati v prostorski ločitvi različnih dejavnosti. Gorska kolesa gotovo ne spadajo v naš visokogorski svet, gozdne rezervate ali mirna območja za divjad, kot možna alternativa pa se ponuja gozdnato sredogorje, prepleteno z gosto mrežo gozdnih cest in vlak. Gozdarji imamo tako priložnost spremeniti dosedaj predvsem »izkoriščevalsko« usmerjene naložbe v prvovrsten rekreacijski poligon. Ob tem bi seveda morali poskrbeti za varnost in nemoten potek gozdnega dela.

DEJAVNOST

Pri Zvezi tabornikov Slovenije so že začeli ustanavljati sekcijo za gorsko kolesarjenje, ki naj bi v skladu s siceršnjim taborniškimi programom predvsem negovala pozitivni odnos gorskih kolesarjev do narave. V programske usmeritve so zapisali, da bodo: oblikovali naravovarstveno zavest članov in družbe sploh, skrbeli za opredelitev prostora, namenjenega gorskemu kolesarjenju (povezovanje z gozdarstvom, Triglavskim

narodnim parkom itd.), pripravljali zemljevide primernih poti, oblikovali kodeks gorskega kolesarja, iskali vezi s proizvajalci opreme in posredovali spoznanja o opremi, tehniki vožnje, pripravah, težavah, tujih izkušnjah itd.

IZZIV

Gorski kolesarji so se začeli organizirati, in nobenega dvoma ni, da bo ta oblika rekreacije v nekaj letih (če že ne letos) preplavila tudi Slovenijo. Kaj bomo ob tem storili gozdarji? Mar bomo ob neposrednem vdoru nove dejavnosti v naš prostor potisnili glavo v pesek, postavljali table o prepovedi kolesarjenja, ob popoldnevih pa tudi sami gonili kolo čez drn in strn? Ali pa bomo zgrabili medijskega bika, ki se nam vsiljuje kar sam, za roge, in najširši javnosti enkrat resno povedali, da ne gospodarimo le za kubike. Morda se nam bo tako vendarle posrečilo napraviti korak k ekonomskemu ovrednotenju »neproizvodnih« vlog gozda.

Poleti pa se ozrimo po prtljažnikih tujih turistov. Kar se tiče gorskih koles, bomo imeli kaj videti!

Tudi naša tovarna koles Rog je v svoj proizvodni program že uvrstila gorsko kolo. Na voljo je v več različicah. Slika predstavlja bolj skopo opremljen, športnejši model.

Oxf.: 374.3

Bavarski gozdarji so nas prehiteli

Dušan MLINŠEK*

V slovenskem gozdarstvu imamo kaj pokazati. Številni obiskovalci iz različnih krajev Evrope že dolgo mnogim slovenskim gozdarjem praktikom dajejo laskava priznanja; predvsem zaradi dosežkov negovalnega ravnanja z gozdom. Pri sprehodu po Sloveniji pa domači gozdarji tudi odkrito povedo, da z gozdovi prav povsod ne gospodarimo vzorno, zakaj s stanjem nismo zadovoljni, hkrati pa naštejejo tudi vzroke – objektivne in subjektivne. Vendar se nam na splošno ni treba sramovati – lep gozd je najlepši dokaz za to.

So pa stvari, pri katerih zaostajamo: npr. pri spravilu lesa iz gozda, ki marsikje nima ničesar skupnega z varovalnim odnosom do gozda. Bavarci so nas kot tehnično napredna dežela s ponovno uvedbo konjev pri spravilu lesa krepko prehiteli. Kako se je to zgodilo?

Začelo se je na gozdni upravi Ebrach (5300 ha, letni posek 35.000 m³) v sedemdesetih letih. Les, predvsem debelo bukovo hlodovino, so takrat spravljali s težkim gozdarskim zgibnikom in s podobnimi težkimi zgibniki pri sosednjih kmetovalcih (ti so takrat že popolnoma opustili privlačenje s konji). V okolici je bil le še en par starih konj.

Intenzivno gojenje gozdov v tem času, še posebej velikopovršinska redčenja, pa so prav zaradi takšnih transportnih pogojev postala vprašljiva. Treba je bilo povsem spremeniti tehnologijo spravila lesa iz ekstenzivnega, strojnega v negovalno, intenzivno. Poskusili so prepričati kmete, naj namesto strojnega transporta uporabljajo konjskega oziroma kombiniranega. Vendar jim ni uspelo, konj je bil povsem iz mode.

Uprava se je nato odločila, da bo kupila lasten par konj, za primerjavo pa še norveški enoosebni vitel na daljinsko upravljanje. Načrti so bili skrbno pripravljani, prav tako pa tudi gozd s primernimi vlakami. Vitel so kupili predvsem zato, da bi primerjali učinkovitost in škodo pri uporabi obeh sredstev. Nakup konj je bil načrtan – kmete naj bi navadili na nakup nezahtevnih skromnih konj, kot sta npr. norveški fjordski konj in haflinger. Odločitev za nakup takih konj je bila zelo pomembna, saj je njihovo vzdrževanje veliko cenejše od vzdrževanja konj, ki potrebujejo intenzivno nego. Nakup skromnega konja za kmetovalca v bavarskih razmerah je neprimerno preprostejši (2000–3000 DM) od nakupa žične naprave (15.000 DM). Poleg tega ti konji ne potrebujejo posebnih hlevov, ampak le pašnike z ekstenzivno pašo. Uspeh dragega zgibnika se je v povezavi s privlačenjem s konji neprimerno povečal; še posebej pa se je izboljšala kakovost izvleka. V članku so do podrobnosti navedli vse priprave, stroške za vzdrževanje konj, način vzdrževanja, vprašanje kovanja (konj ne podkujejo, ker to ni potrebno in ker bi podkve delale škodo v gozdu – za naš kras to najbrž ne bi bilo primerno). Do potankosti je opisano delo. Med posebnostmi naj omenim, da so s konji ravnali gozdni delavci, ki so se brez večjih težav privadili na novo delo. Pri tem je moral mojster za delo s konji opraviti tečaj spravila lesa s konji. Delali so na uro in ne v akordu, ne glede na vreme. Zgibniki v mokrem vremenu niso delali. Škode v sestojih so bile neznatne. Posebej so prikazani stroški, ki so pri delu s konji zelo ugodni, če ne gre za daljši dnevni prevoz konj. Ti stroški pa so bili pri kmetu občutno nižji kot pri gozdni upravi. Privlačenje s konji in vlačenje z zgibnikom je bilo občutno cenejše od uporabe brezžično upravljanega vitla.

* Prof. dr. D. M., dipl. inž. gozd., Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, 61000 Ljubljana, Večna pot 83, YU

Triletni poizkus je pokazal naslednje:

1. Delo z režijskimi traktorji se ne more meriti z delom zasebnikov.

2. Gospodarnost uporabe konjev je močno odvisna od prevoza konj v gozd in iz gozda.

3. Vzdrževanje konj se je tudi v neugodnih razmerah gozdne uprave pokazalo za uspešno.

4. Uporaba konj pri gozdni upravi je spodbudila kmete, ki so kljub težnjam po splošni mehanizaciji spet kupili konje. Precej pa je k temu pripomogla tudi občutna subvencija ministrstva za prehrano, kmetijstvo in gozdarstvo pri nakupu konj in zabožnika za njihov prevoz. Ta znaša 30% nakupne cene.

5. Pri gozdnih delavcih se je zaradi predvidenega vzgojnega učinka spremenil odnos do negovalnega poseka in spravila lesa. Podoben pozitiven učinek pa se je pokazal tudi pri delu z vitlom.

6. Primerjava med konjem in vitlom je pokazala naslednje:

– Konji so nekoliko uspešnejši od vitla.

– Pri zasebnikih so bili konji bolj uspešni predvsem zaradi visokih nakupnih stroškov za vitel.

– Konj ima veliko prednost pred vitlom pri prevezovanju tovora na zgibnik.

– Pri vleki s konji so odpadli delo z žično vrvjo, motorni hrup in smrad, kar je pritegnilo tudi tiste delavce, ki so kazali veliko naklonjenost stroju. Presenetljivo je bilo, da so se domala vsi mlajši delavci odločili za konje.

– Konj je gibčnejši, še posebej pri težkih terenskih razmerah, potezna moč konja je bolj elastična.

– Vlačenje s konjem varuje gozdni sesto bolj kot uporaba vitla.

– Uporaba konj je omogočila redčenje na velikih površinah brez poškodb v sestojih.

Uprava je po treh letih konje prodala. Spravilo lesa so prevzeli pogodbeni zasebniki, ki so si medtem ponovno priskrbeli konje.

Medtem je bavarsko ministrstvo začelo močno pospeševati uporabo konj v gozdovih. Tako opravi gozdna uprava Regensburg (največja na Bavarskem) s 155 konji pogodbenih zasebnikov kar 33% vsega

privlačenja in vlačnja pri skupnem etatu 1,200.000 m³. Zanimivo je, da so pogodbe razmeroma enostavne. Posebnost pa je, da znaša plačilo za skrbno spravilo lesa (spravilo brez poškodb sestoja) po pogodbi celih 30%.

Pogodbeni podjetniki in kmetje so v pogovoru povedali naslednje: »Kaj pa je bolj zdravo za okolje kot pred hiod vprežen ‚stroj‘ z eno KM brez izpušnih plinov. Kmetje smo konje prodali in jih zamenjali za jeklene, ker gozdarji nekoč niso več hoteli videti konja v gozdu. Toda časi so se spremenili. Spoznali smo, da gozda ne moremo več prepustiti na milost in nemilost brezčutnemu stroju. Kmetje smo posnemali gozdno upravo, konj je spet tu. Delo pri traktorju in vitlu za zmeraj uniči delavca – ropot, smrad, tresljaji, vlačenje težkih žic itd. Delo s konji res pritegne, posebej tiste, ki imajo veselje do živali, in teh ne manjka. Ravnanje s konjem in z gozdom je negovalno. Tako delo si seveda zasluži boljše plačilo, do 30%. Za traktorjem ostaja v gozdu pošastno bojno polje, še posebej v slabem vremenu. Pri delu s konjem pa je povsem drugače.«

Povsod tam, kjer gozdarstvo opušča primitivne sečnje na golo in išče skrbnejše poti, je dobro vzgojen konj zlata vreden. Konj in človek, oba najmeta skupno govoričo. Danes so s konji spet zaposlene cele družine. In še nekaj. Bavarska gozdarska služba že nekaj let opušča uporabo helikopterja. Ta stane 50 DM na minuto. Zavedajo se, da bi s takim spravilom uničili še zadnje koticke ohranjene narave. Tudi tja se uspešno vrača konj.

Danes tudi v ostalih deželah ZRN na novo uvajajo konje pri delu v gozdu. V zadnjem času je zato v nemških knjigarnah mogoče najti celo vrsto knjig o negi, vzgoji in uporabi konjev. Vrstijo se tečajji. Na njih poskušajo priklicati v spomin stare preverjene izkušnje pri delu s konjem v gozdu in uvajajo novosti. Številki AFZ 51/52 (1987) in 7 (1988) s številnimi članki obravnavata ponovno uvajanje konja. Dodan je tudi pregled literature.

Vidimo torej, kaj lahko pomeni pobuda direktorja ene same gozdne uprave, v tem primeru v Ebrachu na Bavarskem. Sprožila je celo gibanje »Zdravo delo za zdrav

gozd« z dobro premišljeno kulturno pove-zavo med človekom, živaljo in strojem. Za podobne pobude je tudi pri nas možnosti na pretek.

VIRI

1. Sperber, G.: Versuch mit dem Einsatz ver-waltungseigener Pferde beim Vorruecken von Schwachholz im Forstamt Ebrach; Allgemeine Forstzeitschrift, 1981, März, S. 270–274.

2. Klingholz, R.: Komm Lies, 's gibt an hofern; Zeit Magazin, 1984, N° 52 – Dezember, S. 13.–14.

3. Oberforstdirektion Würzburg: Vollzug des Waldgesetzes; Würzburg, 1982, tipkopi, 5 str.

4. Forstamt Ebrach: Vereinbarung über das Rücken von Holz im Stücklohn; Ebrach, 1988, obrazec, 2 str.

5. Forstamt Ebrach: Markblatt über Rücken und Lagern von Holz; Ebrach, 1979, tipkopi, 1 str.

6. Allgemeine Forstzeitschrift, 1987, N° 51/52.

7. Allgemeine Forstzeitschrift, 1988, N° 7.

IZ TUJEGA TISKA

Oxf.: 907

Načini spoznavanja in reševanja ekoloških problemov

Alan MILLER, Int. J. Environmental Studies, 1985, 26.

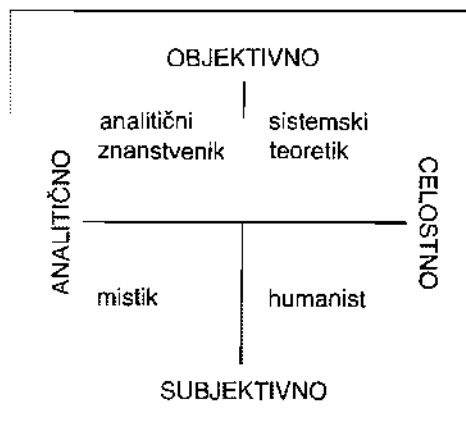
PREDGOVOR

Za gozdarstvo je v zadnjem času značilno nasprotje med spoznavanjem in reševanjem problemov. Tako gozdarstvo po eni strani vse bolj občutimo kot ekološko panogo, po drugi pa vanj prodirajo različne, specializirane tehnologije z analitičnim, neprizadetim načinom razmišljanja. V članku Alana Millerja, biologa in profesorja psihologije, morda lahko najdemo izhodišče za razmišljanje o reševanju gozdarskih (ekoloških) problemov ter za boljše povezovanje in razumevanje med strokovnjaki, ki pri svojem delu uporabljajo različne načine spoznavanja, kakor tudi napotek za njihovo nadaljnjo vzgojo in izobraževanje.

NAČINI SPOZNAVANJA

Izraz »način spoznavanja« se ne nanaša na strokovno znanje ali na raven inteligence, pač pa na dosledno strategijo določene osebe pri reševanju problemov. Različne načine spoznavanja je mogoče predstaviti z modelom (slika 1), ki ga opredeljujeta dve pravokotni psihološki razsežnosti, **subjektivno – objektivno in analitično – celost-**

no. Položaj posameznika v modelu niha glede na počutje in okoliščine, vendar pa je to nihanje navadno zelo omejeno. Z voljo se torej posameznik težko prilagodi načinom spoznavanja, ki so drugačni od njemu lastnega.

Slika 1: Načini spoznavanja

a) Analitično-holistična razsežnost

aa) Analitična usmeritev temelji na podmeni, da lahko probleme učinkovito pro-

učimo tako, da jih razdelimo na sestavne dele. Z obravnavanjem posameznih delov dobimo podatke, ki jih lahko združimo v izčrpno razumevanje problema. Posledica analitične usmeritve je reduktivno reševanje problemov.

ab) Celostno (holistično) razmišljanje je nasprotno manj obremenjeno z analitičnimi podrobnostmi, bolj pa se ukvarja z razvojem obravnave problema v najširšem smislu. Bistvo tega načina razmišljanja je, da upošteva obstoj lastnosti sistemov, ki jih ne moremo razodeti z enostavnim seštevanjem spoznanj o lastnostih posameznih delov in da so lastnosti celostnega sistema ključnega pomena. Celostni pristop si pomaga s spekulativnim in pogosto intuitivnim razumevanjem problema, kar analitik zaradi pomanjkanja zadovoljive empirične podlage ocenjuje kritično.

b) Objektivno-subjektivna razsežnost

ba) Mislec, ki verjame v objektivnost, meni, da moramo probleme reševati z objektivno logiko, na podlagi empiričnih podatkov, ki jih je treba zavarovati pred onesnaževalnim vplivom subjektivnosti.

bb) Subjektivni mislec nasprotno meni, da osebne pristranskosti ni mogoče izključiti iz posameznikovega razmišljanja in da je za učinkovito razmišljanje odločilno vključevanje čustev.

c) Štirje načini spoznavanja

Na podlagi omenjenih dveh psiholoških razsežnosti je mogoče določiti štiri idealizirane ali stereotipne načine spoznavanja.

ca) **Objektivno-analitično.** Ta redukcionalistični način je značilen za strokovnjaka, ki nepristransko išče dejstva, ki bi lahko pomagala pri reševanju problemov, s katerimi se srečuje družba. Analitik je od ostalih ved jasno ločen specialist, vrednote ga ne zanimajo, je apolitičen, neoseben, natančen, vesten in nedvoumen. Temelj resnice so zanj soglasnost, sporazum, zunanja veljavnost in nadzorovano poizvedovanje. Ceni natančno, nedvoumno in empirično znanje.

cb) **Objektivno-holistično.** Ta način razmišljanja je značilen za sistemske teore-

tike. Imajo podobne poglede kot analitiki, od katerih se razlikujejo po stopnji redukcije. Običajno ne zbirajo podatkov o mejnih vidikih problema, ampak si prizadevajo razviti celostno podobo, ki temelji na objektivnih in kvantitativnih podatkih, če so ti dostopni. Verjamejo, da je mogoče kompleksne sisteme izraziti matematično, z modeli, ki so uporabni pri reševanju problemov. Meje z drugimi vedami niso jasne, a ravno tako kot analitike jih vrednote ne zanimajo, so neosebni in apolitični. Temelj resnice iščejo v sporu med nasprotujočimi si teorijami in v izčrpni, povezovalni graditvi svoje. Cilj znanosti je zanje izgraditev najširše mogoče konceptijske sheme.

cc) **Subjektivno-holistično.** Humanistični slog je značilen za tiste strokovnjake, ki pogosto presojajo pomen znanosti v družbi, značilen je za ustvarjalno misel, ki je intuitivna in predzavestna. Objektivnost ni izključena, toda čustvom in vrednotam je pripisano pomembno mesto pri razmišljanju. Humanist ni specialist in meni, da znanosti brez vrednot ni in da je ta politična. Temelj resnice išče v sporu med objektivnim in subjektivnim znanjem, cilj znanosti pa je podpora razvoja človeštva v najširšem smislu. Humanist je pristranski, domiselni, spekulativni pospeševalec, ki hoče biti osebno vpleten v družbeno dogajanje.

cd) **Subjektivno-analitično.** Tako mislijo tisti, ki subjektivno povezujejo s posameznim, se obračajo navznoter, v svet mistike, v iskanju razsvetljenja. Podrobno proučujejo posameznikove izkušnje in ekološka vprašanja povezujejo s posameznikovo zavestjo in moralnostjo kot odsev naših izkrivljenih značajev. Rešitve iščejo v spreminjanju posameznikovega obnašanja. Znanost bi po njihovem morala izhajati iz poezije, književnosti, glasbe in mistike kot starimi, višjimi načini spoznavanja. Temeljiti bi morala na vrednotah, priznavati bi morala nevzročno in neracionalno, biti bi morala naklonjena, politična in celo akcijska. Temelj resnice mistiki iščejo v poglobljenem osebnem znanju in izkušnjah, znanosti pa nalagajo, naj pomaga ljudem pri spoznavanju in doseganju samopotrditve. So pristranski, domiselni, poetični razlagalci posameznega.

d) Načini spoznavanja in vedenja

Ugotovili so, da so načini spoznavanja vgrajeni v osebnostih posameznikov. Tisti, ki so usmerjeni le v enega izmed njih, se ne morejo obrniti k povsem drugemu in če bi hoteli spremeniti svoj prevladujoči slog, bi morali spremeniti tudi svoje vedenje. To se običajno ne dogaja in zato se specialisti v načinih spoznavanja med seboj ne razumejo.

RAZVRSTITEV PROBLEMOV

Probleme lahko razdelimo na (a) obvladljive in (b) »hudobne«, neobvladljive. Obvladljive probleme lahko pojmemo kot zaprte sisteme, ki se jih lahko lotimo z vpeljanimi metodami in koncepti. Obstaja velika verjetnost, da jih bomo rešili.

Neobvladljive probleme lahko ponazorimo z odprtim sistemom. So kompleksni in jih je težko določiti, poleg tega pa so dostopni podatki nepopolni, nejasni ali dvomljivi. Razviti je treba nove osnutke in metode, ki nas pripeljejo do »rešitve«, ki pa je navadno delna in začasna.

Obvladljivi problemi so značilni za geofizikalni svet in so rešljivi z objektivno-analitičnim načinom spoznavanja, kar je v zadnjih dvesto letih privedlo do izjemnih uspehov. Zato je objektivno-analitični slog prevladal in pričakujemo, da bo mogoče z njim rešiti tudi »hudobne« probleme. Mednje nedvomno sodijo ekološki problemi, ki so med najbolj kompleksnimi, saj so sestavljeni iz geofizikalnih, psihosocialnih, filozofsko-etičnih in drugih komponent.

Običajna pot pri reševanju »hudobnih« problemov je zmanjšanje njihove kompleksnosti – pretvarjamo se, da rešujemo obvladljive probleme. Osredotočimo se na tehniške vidike in se izogibamo psihološkim in vsem drugim sestavinam, uporabljamo objektivno-analitične metode, kar je seveda napaka. Idealno bi bilo, če bi pri določanju problema uporabili vse načine spoznavanja in tako poskusili priti do rešitve.

UJEMANJE IN NASPROTOVANJE

»Hudobnih« problemov bi se morali lotiti tako, da bi najprej dodobra spoznali naravo problema, se obrnili v svojo notranjost in

potem primerno razvrstili spoznavne sloge. Tak, sicer idealistično zastavljen pristop bi moral biti *conditio sine qua non* strokovne kompetence, nekaj, kar bi morale negovati tudi šole pri svojih študentih. V praksi pa problemov seveda ne rešujemo tako. Zdi se škoda časa za razgovor o naravi problema in za oblikovanje najustreznejše strategije pri iskanju rešitve. Navadno se vsak izmed sodelujočih umakne na »svoje področje« in obdeluje tisti del »problema«, ki mu ustreza po metodi in slogu, katerega navadno uporablja.

ZDRUŽEVANJE NAČINOV SPOZNAVANJA

a) Integralno razmišljanje pri posamezniku

Pri najbolj učinkovitem načinu integralnega razmišljanja je oseba sposobna uporabljati vse štiri načine in zlahka prehajati z enega na drugega glede na zadane naloge. V tem primeru gre za raznolikost v razmišljanju. Takšen mislec lahko uporabi subjektivno-holistično znanje pri oblikovanju problema in pri rešitvah, bolj objektivno-analitičnega pa pri preverjanju hipotez in oblikovanju odločitev. Njegova prednost pred specialistom je dejstvo, da se pri reševanju problemov vsi štiri načini spoznavanja medsebojno oplajajo. Obenem je pomembno, da lahko nenehno preverja fiziološko-etično plat svojega dela, kar je značilnost mističnega načina spoznavanja.

b) Združevanje v skupinah specialistov

Ker je razmeroma malo posameznikov raznolikih mislecev, se ponuja rešitev povezovanja nadarjenih v izvedenske skupine, ki pa so redkokdaj uspešne, zaradi slogovnega spora med posamezniki. Tako specialisti ne morejo doseči sporazuma niti pri oblikovanju problema in nadaljevanje dela je obsojeno na neuspeh. Nujno je torej, da je vsak posameznik izobražen tako, da je sposoben uporabljati vse štiri načine spoznavanja.

VKLJUČITEV V EKOLOŠKO IZOBRAŽEVANJE

Raziskave načinov spoznavanja in izbire

poklicev kažejo, da študenti težijo k izbiri tistega poklica, ki se ujema z njihovimi že vgrajenimi slogi. Če med študijem ugotovijo, da niso izbrali pravega programa, se preusmerijo drugam ali pa študij opustijo. Umetnostne in humanistične vede privabljajo študente z mističnim ali humanističnim načinom spoznavanja, medtem ko se za tehniko odločajo študenti, ki jim je bližji »analitični« ali »sistemski« slog. Ozko usmerjeni programi na univerzi navadno samo poglobljajo zgodnjo slogovno specializacijo študentov in ne spodbujajo tovrstne raznolikosti. Zato se diplomanti različnih ved v praksi ne morejo sporazumeti in se

učinkovito lotiti vedno pogostejših »hudobnih« problemov.

Vendar v Veliki Britaniji ugotavljajo, da je med dijaki tudi precejšen delež takih s smislom za integralno razmišljanje, pri katerem uporabljajo vse načine spoznavanja. Ti se navadno odločajo za vede, kot so biologija, zemljepis ali ekologija. V naših razmerah je takšna veda nedvomno tudi gozdarstvo. Zato in zaradi »hudobnih« problemov v njem in na njegovem obrobju pa moramo še naprej negovati prav vse opisane načine spoznavanja.

Pruredil: Sašo Golob

Oxf.: 156

Ugotovitve in predlogi s posvetovanja na temo gozd-divjad

Ljubljana, 17. in 18. marca 1988

Na posvetovanju GOZD-DIVJAD, ki ga je pripravila strokovna komisija za usklajevanje odnosov med gozdom in divjadjo pri Samoupravni interesni skupnosti za gozdarstvo Slovenije 17. in 18. marca 1988 na Inštitutu za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije v Ljubljani, so bile na podlagi predavanj in razprave sprejete ugotovitve in predlogi.

Osnovni namen posvetovanja je bil pripraviti skupne predloge za skladno načrtovanje ter za tako organiziranost, ki bo to omogočila, še posebej uresničevanje načrtovanih obveznosti za plansko obdobje 1991–1995 ter obdobje do leta 2000. Za to obdobje bo namreč treba izdelati, uskladiti, sprejeti in potrditi:

– gozdnogospodarske načrte območij (1991–2000) za vsa gozdnogospodarska območja v SR Sloveniji,

– srednjeročne lovskogospodarske načrte (1991–1995) za vsa lovišča v SR Sloveniji,

– obnovljene gozdnogospodarske načrte enot (desetletne) za gozdnogospodarske enote.

Ugotovitve:

1. Na posvetovanju smo izhajali iz ugotovitev, stališč in predlogov, ki so jih skupaj izoblikovali gozdarji in lovci na gozdarskih študijskih dnevih GOZD-DIVJAD, ki so bili 28. in 29. januarja 1980 v Ljubljani. Po osmih letih ugotavljamo, da večina takratnih ugotovitev še vedno drži. Vsekakor pa so v sedanjem času veliko bolj jasne poti za urejanje odnosov med gozdom in divjadjo, udeleženci v tem procesu pa so v glavnem seznanjeni z delitvijo obveznosti za skladno in sočasno načrtovanje in opravljanje nalog za ohranjanje naravnega (gozdnega) prostora ter divjadi v njem.

2. Širše družbeno dogovarjanje in usklajevanje interesov lovskih organizacij z drugimi uporabniki naravnega prostora v lov-

sko-gojitvenih območjih pri zagotovitvi skladnejšega razvoja gospodarjenja z divjadjo in okoljem ni dalo pričakovanih rezultatov. Na tem področju večina lovskih organizacij ni niti izrabila možnosti niti opravila nalog, ki jih določajo družbeni dogovori po lovsko-gojitvenih območjih. Zveze lovskih družin, ki so nosilci nalog za delovanje lovsko-gojitvenih območij, se ukvarjajo predvsem z društvenimi nalogami ter z lovstvom v ožjem pomenu. Dogovarjanje o urejanju medsebojnih odnosov je še najbolj steklo v krimskem, notranjskem in kočevsko-belokranjskem lovsko-gojitvenem območju.

V kočevsko-belokranjskem, notranjskem in pomurskem lovsko-gojitvenem območju se lovskim organizacijam še vedno ni posrečilo enotno organizirati.

Objektivne možnosti za uresničevanje družbenih dogovorov ovira tudi številnost njihovih udeležencev.

V nekaterih okoljih lovske organizacije kljub iniciativnosti, družbenim in strokovnim argumentom pri drugih uporabnikih prostora – pri gozdarjih, še zlasti pa pri kmetijah, niso naletele na pripravljenost za sodelovanje. Tako se učinkovitost podružbljanja lovstva še zmanjšuje.

3. Gozdarske in lovske organizacije premalo naredijo za preprečevanje poškodb divjadi in škode, ki jo ta povzroči – tako na področju ohranjanja in izboljševanja naravnega okolja kakor na področju zaščite. Sporazumov s tega področja večina gozdarskih in lovskih organizacij še ni sprejela, čeprav so obvezni (69. člen zakona), osnutke pa so gozdarske in lovske organizacije prejele že pred leti.

4. Nekatero vrsto divjadi se prostorsko širijo tudi v tista lovsko-gojitvena območja ali njihove predele, v katerih ni primernih pogojev zaradi obnove gozdov in kmetijstva. To velja predvsem za jelenjad, damjeko in muflone. Divjad smo v zadnjih osmih letih kar dvakrat rajonizirali, vendar brez ustrezne strokovne podlage:

– z družbenimi dogovori po lovsko-gojitvenih območjih (1980–1982),

– s samoupravnim sporazumom o enotnih gojitvenih smernicah in o rajonizaciji divjadi v SR Sloveniji za obdobje 1986–1990.

Vsi ukrepi v okolju in pri divjadi bi morali

biti le upoštevanje rajonizacije v najširšem pomenu (definicija s študijskih dni Gozd-divjad 1980). Zato ugotavljamo, da rajonizacija ni bila dovolj trdna strokovna podlaga za načrtovanje v obdobju 1986–1990.

5. Lovskogospodarsko načrtovanje zdaj sicer ni usklajeno s predpisi o družbenem planiranju, vendar se je načrtno delo v slovenskih lovskih organizacijah močno uveljavilo. Lovskogospodarski načrti za to srednjeročno obdobje (1986–1990) so v glavnem kakovostni, gozdarske organizacije pa so sodelovale predvsem s svojimi mnenji in predlogi pri potrjevanju načrtov.

6. V gozdnogospodarskih načrtih območij in gospodarskih enot še vedno niso zapisane obveznosti gozdarskih organizacij pri ohranjanju in vzdrževanju prednostnih površin (po funkciji) za divjad, kljub temu da je Republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano izdal (začasna) navodila za to področje. Lovske organizacije v večini območij niso primerno organizirane za pripravo strokovnih predlogov, ki bi jih nato gozdarske organizacije vnašale v gozdnogospodarske načrte.

Posvetovanje je tudi ugotovilo, da mora pri načrtovanju vsak uporabnik naravnega prostora oziroma dejavnosti v tem prostoru opredeliti lastne naloge in pravice, vendar ob upoštevanju večnamenskosti gozdov in naravnega prostora.

7. Število raziskovalcev in obseg ter aktualnost raziskovalnih nalog s področja odnosov med gozdom in divjadjo niso v razmerju niti s problematiko tega področja niti z drugimi raziskovalnimi področji v gozdarstvu.

Ob tem pa ponovno ugotavljamo, da je še posebej zapostavljeno izobraževalno in raziskovalno delo s področja razmerij med kmetijskim prostorom in divjadjo.

8. V gozdnogospodarskih organizacijah niso niti usposobljeni niti organizirani tako, da bi urejanje odnosov med gozdom in divjadjo spadalo med redne delovne naloge, kljub temu da deklarativno razgllašamo pomen vseh vlog gozda (večnamenskost).

Predlogi:

1. Na Biotehniški fakulteti Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani bi bilo treba povečati delež raziskovalnega dela in izo-

braževanja s področja usklajevanja odnosov gozd–divjad–kmetijski prostor, kar pomeni odmeriti več prostora ekologiji gozdnega in kmetijskega prostora.

Raziskovalno delo s tega področja naj bi opravljale tudi druge raziskovalne ustanove v SR Sloveniji.

Število raziskovalcev in raziskovalnih nalog za področje odnosov gozd–divjad–kmetijski prostor (ekologija gozdnega in kmetijskega prostora) je treba uravnotežiti ali vsaj prerezporediti, tako da bo to področje obravnavano enakopravno z drugimi dejavnostmi na Biotehniški fakulteti. Predlagamo pretehtanje možnosti organiziranja posebne enote za to področje na Biotehniški fakulteti.

2. V program raziskovalnih dejavnosti naj bi vključili raziskovalno in strokovno delo pri najbolj aktualnih nalogah za obdobje 1991–2000 na področju odnosov gozd–divjad:

- biotehniška dela – osnovo za ohranjanje in izboljševanje gozdnega prostora ter za preprečevanje škode od divjadi in poškodb divjadi,

- rajonizacija za jelenjad, muflone, damjeke in divje prašiče na podlagi razmer v naravnem okolju gozdnate krajine,

- metodologija za ugotavljanje merljivih kazalcev v okolju in pri divjadi za ocenjevanje teženj razvoja odnosa gozd – divjad («kontrolna metoda»),

- enotna metodologija za ocenjevanje škod od divjadi v gozdovih,

- raba najbolj smotrnih metod in sredstev za varstvo gozdov.

3. Na podlagi strokovnih ugotovitev bi bilo treba določiti v prostoru intenzivnosti ukrepov pri varstvu, gojitvi in lovu divjadi (rajonizacija), kar bo ena izmed strokovnih podlag (ne samoupravni sporazum!) za gozdnogospodarske in lovskogospodarske načrte.

4. Vloge gozda za živalski svet, s tem pa tudi za divjad, vgraditi v gozdnogospodarske načrte območij, ki so podlaga za:

- gozdnogospodarske načrte enot,

- lovskogospodarske načrte lovišč.

Vsebinsko družbenega dogovora v lovskogojitvenem območju, ki je že sprejet v vseh območjih v SR Sloveniji, je treba vnesti v gozdnogospodarski načrt območja. Tako postane načrtovanje vloge gozda za divjad sestavni del gozdnogospodarskega načrta območja.

5. Zakonodaja za področje planiranja se bo spremenila, še posebej je to nujno za prostorsko planiranje. Pri spremembah in dopolnitvah zakonodaje s tega področja je zato treba dejavno sodelovati s predlogi in utemeljitvami, kar je interes in naloga gozdarskih in lovskih organizacij. Zato se zdaj lahko opredeljujemo le za strokovne podlage gozdnogospodarskih in lovskogospodarskih načrtov, ki bodo v vsakem primeru potrebne in sestavni del družbenega planiranja.

6. Gozdnogospodarske organizacije naj se tako organizirajo ali usposobijo, da bodo zmogle zagotoviti načrtovanje vseh najpomembnejših vlog gozda in gozdnega prostora. Za načrtovanje odnosov med gozdom in divjadjo ter za načrtno delo na področju živalskega sveta je treba organizirati skupinsko delo ter sodelovanje z lovskimi organizacijami in zavodi za varstvo naravne in kulturne dediščine.

7. Lovska zveza Slovenije in Skupnost OZD za lovstvo in ribištvo Slovenije bosta v skladu s svojimi nameni in programi posvetila več pozornosti strokovnemu usposabljanju in razvijanju tistih oblik dela, ki bodo prispevale k strokovnejšemu delu, na primer:

- izvedbi posebnih programov usposabljanja za sestavo lovskogospodarskih načrtov,

- dopolnilno izobraževanje za urejanje odnosov gozd – divjad,

- delovne oblike posvetovanj za aktualna vprašanja pri rajonizaciji (ukrepov v okolju in pri divjadi) za plansko obdobje 1991–1995.

Komisija
za pripravo sklepov

Še nekaj misli s posvetovanja o gozdu in divjadi

Na legendarnem Kočevskem Rogu stoletni jelovo-bukovi gozdovi počasi propadajo s krmežljivo bukovino na ogolelih skalnatih grebenih.

Črna vizija ni pretirana – ob upoštevanju teženj, ki jih ugotavljamo z analizami pomlajevanja in sušenja jelke; spremiljanjem vse večjih zahtev in vlaganj v obnovo in zaščito gozdov; umiranjem in vse težjim gospodarskim položajem.

Odnos med gozdom in divjadjo je torej le del problema, a danes na Rogu najtežji. Gre za obstoj gozda. Jelenjad onemogoča obnovo: v mladju ni jelke, višje od 20 cm, javor in brest izgineta pri prehodu v goščo. (Ne)zavestno odpisujemo ponos naših gozdov in izgubljammo mnogo, mnogo več kot samo les.

Tomaž Hartman

Zavestno in podzavestno prevzema gozd v vsakodnevni praksi vlogo rezervata. Zlasti v agrarni krajini, kjer je prvobitno življenje najbolj spremenjeno in ogroženo, postajajo gozdni otoki Noetove barke, na katere se rešujeta naravni rastlinski in živalski svet.

Noetova barka našega gozda postaja tesna. Nanjo se je zateklo mnogo brodo-

lomcev, mnogo izgnancev, pa tudi nekaj slepih potnikov. Nihče nas ni vprašal, če jih hočemo ali ne. Tu so, naši so in naša moralna dolžnost je, da jih ohranimo. Če jih vržemo čez krov še gozdarji, ne bodo preživeli.

Drug za drugim prihajajo in nam polagajo najdenčke na gozdni prag: lovci, naravovarstveniki, kmetijci, vodarji ... in nas prepričujejo, da bo v gozdu zanje najbolje. Gozdarji pa nihom med občutkom moralne dolžnosti in vsakdanjo banalnostjo gospodarskega računa. Z lhto dvomljivca se prepričujemo o očitni resnici, da je žival del gozda. Gozd pa je del prostora – torej je žival tudi del prostora – pa čeprav le na begu z enega gozdnega otoka na drugega.

Gozd in živalski svet bosta trpela, dokler ne bomo vsi, ki nam je mar obeh, dosegli, da naše prostorsko načrtovanje ne bo le tiha in srdita borba za uveljavljanje delnih (sektorskih) interesov, tj. za maksimiranje gospodarskih učinkov posameznih uporabnikov prostora, ampak celostno usklajevanje interesov vsega živega.

dr. Boštjan Anko

Izbral Ž. V.

KNJIŽEVNOST

Oxf.: 3(048.1)

Gozdni proizvodi

LIPOGLAVŠEK Marjan: Gozdni proizvodi: učbenik, Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, 1988, strani 115.

Profesor dr. Marjan Lipoglavšek, vodja katedre za pridobivanje lesa pri Biotehniški fakulteti – VTOZD za gozdarstvo, Univerze v Ljubljani, je prizadeven pedagoški delavec, ki svoje vzgojno delo plemeniti in bogati tudi s pisanjem strokovnih knjig s področja izkoriščanja gozdov. Novi učbenik

za dijake srednje gozdarske šole je samo nadaljevanje že izdanih strokovnih knjig s tega področja. Do zdaj je izdal knjigo »Gozdni proizvodi«, 1980, 211 strani, kot učbenik za študij na BF – oddelku za gozdarstvo, nato novo izdajo knjige »Gozdni proizvodi«, 1981, 189 strani, kot priročnik kmetom za delo v gozdu, in priročnik »Tehnika dela pri sečnji«, 1988, 31 strani, kot strokovni pripomoček za delo v gozdu. Vse izdane publi-

kacije so res velik in zaokrožen prispevek na pomembnem strokovnem področju izkoriščanja gozdov, ki je zadnja faza stoletnega prizadevanja več generacij gozdarskih kadrov.

Nova knjiga je napisana predvsem kot učbenik za srednje izobraževanje v gozdarstvu, hkrati pa je dober priročnik vsem kadrom v gozdarski praksi. Vsebina učbenika je podrobno in zelo pregledno razčlenjena, v desetih poglavjih zajema naslednjo strokovno snov:

1. Proizvodna funkcija gozda
2. Zgradba in lastnosti drevesa
3. Lastnosti lesa
4. Napake lesa
5. Merjenje drevja in gozdnih sortimentov
6. Gozdni lesni proizvodi
7. Krojenje gozdnih lesnih proizvodov
8. Promet z lesom
9. Neposredna uporaba in osnovna predelava lesa
10. Postranski gozdni proizvodi.

V prvem poglavju je avtor obdelal največja splošna spoznanja o gozdu kot naravni tvorbi in gozdu kot pomembni prvini, ki je krojila zgodovinski razvoj človeštva od pradedovine do danes, nato pa s podatki nazorno prikazal naraščanje porabe lesa doma in v svetu.

V drugem poglavju so podrobno opisane zgradba in lastnosti drevesa ter nepravilnosti in napake v zgradbi, ki vplivajo na lastnosti lesa in so odločilne za presojo kakovosti in uporabnosti gozdnih lesnih sortimentov.

V tretjem poglavju obravnava avtor lastnosti lesa. Vsako od lastnosti lesa tudi podrobno obdelava. Ugotavlja pa, da imajo lastnosti lesa zelo široko območje vrednosti, še zlasti, če pomislimo na pestrost vseh lesnatih rastlin. Zaradi preglednosti je vse lastnosti lesa razdelil na več skupin: fizikalne, mehanske, kemične, estetske in tehnične. Vpliv posameznih lastnosti lesa na tehnično vrednost lesa je zelo različen, zato šele skupaj vseh lastnosti določa njegovo uporabnost. Posebej so s skicami prikazane tudi mikro- in makroskopske značilnosti, po katerih lahko razpoznamo les posameznih drevesnih vrst.

V četrtem poglavju so posebej prikazane napake lesa, ki vplivajo na lastnosti lesa, tako da za njegovo uporabo niso ugodne, čeprav so posledica čisto naravnega razvoja oziroma rasti drevesa. Prav tako ugotavlja, da so številne napake posledica nepravilnih postopkov v samem pridobivanju lesa ali nadaljnjem ravnanju s sortimenti zunaj gozda. Tako razvršča napake deblovine v tri skupine: napake oblike, napake v strukturi lesa in napake zaradi zunanjih vplivov. Ob bogatih skicah, ki spremljajo tekst, je naveden tudi način izračunavanja stopnje kvarnega vpliva napak.

V petem poglavju je avtor obdelal značilnosti drevesa, ki jih lahko izrabimo z numeričnimi znaki in ki jih tudi merimo; to so debelina, višina, volumen, sortimentna sestava, kakovost in vrednost sortimentov, pa tudi velikost krošnje, debelino lubja in odpadka lesa.

V šestem poglavju se spoznamo z gozdnimi lesnimi proizvodi. Te ločujemo med seboj:

- po zunanjem videzu in osnovni obliki,
- po načinu izdelave,
- po namenu uporabe,
- po pomembnosti oz. množičnosti.

Zelo pregledno pa jih razvršča po namenu uporabe in po obliki. Tako govori v tem pregledu najprej o skupinah sortimentov in znotraj skupin o posameznih sortimentih.

Ker so gozdni lesni sortimenti pri trgovanju blago, in da se ne bi bilo potrebno vsakokrat kupcu in prodajalcu dogovarjati o značilnostih in kakovosti blaga – sortimentov – ter pogojih dobave, so iz trgovskih uzanc nastali nacionalni standardi. Tudi pri nas imamo standarde, ki jih avtor v tekstu podrobno razčleni za vse gozdne lesne sortimente ter jih poda tudi v preglednih tabelah. Tako sta značilnost in uporabnost posameznih gozdnih lesnih sortimentov osvetljeni z vseh strani.

Zelo pomembno je sedmo poglavje, kjer avtor obrazloži namen krojenja lesa in načine, kako iz posekanega drevja izdelamo čimveč in čim uporabnejših in vrednejših gozdnih sortimentov za nadaljnjo predelavo. Tako je krojenje samostojen delovni postopek, katerega rezultat je določitev mest prežagovanja na deblu, da bi lahko

najbolje ovrednotili posekano lesno maso. V nadaljevanju podrobno podaja razlike in značilnosti krojenja iglavcev in listavcev.

V osmem poglavju govori o prometu z lesom, kjer bralca seznanja s svetovno porabo lesa in s proizvodnjo in porabo lesa pri nas v Jugoslaviji in Sloveniji. Pri tem ga hvalevredno seznanja tudi s težnjami in problemi, ki jih srečujemo vsak dan na našem neurejenem lesnem tržišču. Bralca seznanja ne le z teoretskimi osnovami, kako naj bi delovalo normalno tržišče lesa, ampak tudi, kako in zaradi česa je zdaj v praksi drugače in neurejeno.

V devetem poglavju pisec prikazuje v prvem delu neposredno uporabo gozdnih lesnih sortimentov iz skupine okroglega gradbenega lesa, drobnega tehničnega lesa, tesanih pragov in sekundarnih cepljenih sortimentov. V drugem delu tega poglavja pa prikazuje postopke pri impregnaciji lesa in osnove ter tehnologijo pri mehanični predelavi lesa v žagarski industriji, proizvodnji furnirjev, proizvodnji raznovrstnih lesnih plošč in kemični predelavi lesa.

Na koncu knjige pisec obdela še postranske gozdne proizvode, ki jih poleg lesa

štejemo v področje gozdnih sortimentov. Ti so, v primerjavi z glavnimi lesnimi sortimenti, malo pomembni, zlasti pri nas v Sloveniji, zato so v knjigi opisani sicer nazorno, a le v najmanjšem obsegu.

Glavna odlika učbenika je zgoščenost in zelo dober pedagoški in didaktični pristop. Avtor hoče bralcu na hiter in enostaven način prikazati bistvo obravnavane vsebine. K razumevanju snovi veliko pripomorejo številne, zelo uspele ilustracije izpod risalnega peresa mag. Boštjana Koširja, ki je celotni učbenik opremil z njimi, kar povečuje njegovo strokovno vrednost.

Gozdarski šolski center in gozdarska operativa sta dobila jedrnat in poglobljeno strokovno delo s področja pridobivanja in predelave lesa, ki bo obogatilo naše znanje v času, ko smo tudi v naši družbi začeli razmišljati o kvaliteti blaga in smotrnem izkoriščanju naravnih dobrin.

Vsem gozdnogospodarskim organizacijam priporočam, da si knjigo oskrbijo pri izdajatelju in s tem obogatijo svoje strokovne knjižnice.

Jože Ajdič

IN MEMORIAM

Oxf.: 902.1

Inž. Ciril KAFOL

1915–1988

Po dolgi in mučni bolezni je 19. decembra 1988 preminil inž. Ciril Kafol, ugleden strokovnjak v gozdarski operativi. Bil je nečak Avgusta Kafola, nestorja slovenskega gozdarstva, ki si je pridobil ugled pri pogozdovanju slovenskega Krasa.

Inž. Ciril Kafol je bil po rodu iz zavedne učiteljske družine iz Čepovana na Primorskem. Starši so bili zaradi svoje zavednosti preganjani in so se 1923. leta umaknili v Jugoslavijo, v Ptuj. Na ptujski gimnaziji je Ciril maturiral leta 1934, za svoj poklic si je

izbral gozdarstvo. Diplomiral je leta 1942 v Zemunu in se istega leta tam tudi poročil.

Prvi del vojne je prebil v Zemunu, leta 1944 pa se je prebil na osvobojeno ozemlje v Črnomelji, kjer se je vključil v delo SNOSA. Po končani vojni se je zaposlil v Ptuju in Karnniku, leta 1947 pa je prevzel Gozdno upravo v Bohinjski Bistrici, kjer je ostal 17 let. V letih 1964–1970 je bil šef gozdarske operative pri GG Bled. Nemirni duh ga je gnal po svetu. Leta 1970 se je vključil v prvo ekipo Slovenijalesa, ki je šla odpirat tropske gozdove v Afriki, gradit ceste in industrijske naprave v Bayangi. Leta 1975 je bil premeščen v Pointe Noire v Gabonu, kjer je za Slovenijales prevzel posle nakupa in odpreme tropskega lesa. Leta 1982 se je vrnil domov in se upokojil.

Tri leta po osvoboditvi se je naša družbena skupnost znašla v velikih političnih in ekonomskih težavah. Da bi prebrodili te težave in pridobili najnujnejša sredstva za izgradnjo industrije, je bil sprejet sklep, da se za nekaj let sečnja v gozdovih poveča na 2- do 3-kratno višino etata. Inž. Kafol pripada generaciji gozdarjev in lesarjev, ki je v letih 1949–1952 prevzela na svoja ramena organizacijo nekajkrat povečane proizvodnje. Delovne razmere so bile nenormalne. Za gozdno delo so mobilizirali kmečko prebivalstvo, ki za to proizvodnjo ni bilo usposobljeno, mobilizirali so vso vprežno živino. Pokazale so se velike težave pri preskrbi s hrano, senom, orodjem. Mehanizacije ni bilo, posek se je izvajal z ročnimi žagami, izvlek pa z vprežno živino. Kljub izjemno težkim pogojem so naši strokovni kadri častno izpolnili svoje naloge.

Ta kampanja pa je imela tudi svoje koristne posledice. Naprednejši gozdarji so spoznali, da je treba zamenjati stoletja stare metode ročnega dela v gozdni proizvodnji, gozdno delo je bilo potrebno mehanizirati in reorganizirati.

Za cilj so si postavili, da bodo zmanjšali napornost gozdnega dela in bistveno povečali storilnost. Tem sklepom so sledile praktične akcije. Pri poseku so se začele uvajati nove motorne žage za enega moža, pri spravilu lesa so začeli uporabljati traktorje in nove zgibnike, pri nakladanju lesa hidravlična dvigala, ročno gradnjo gozdnih cest so zamenjali z mehanizirano. V 20 letih se je način gozdne proizvodnje preobrazil v celoti, storilnost gozdnega dela se je povečala za 5- do 10-krat. V tem obdobju smo v Sloveniji še uspeli slediti naglo razvijajoči se tehnologiji zahodnih držav Evrope in Amerike.

V teamu, ki je v gozdarstvu uvedel sodobno mehanizacijo in sodobne metode dela, je inž. Kafol zavzemal vidno mesto. Gozdne žičnice in žične žerjave so največ gradili prav na Tolminskem in Bohinjskem. Inž. Kafol je kot predavatelj sodeloval na zveznih tečajih za gozdne žičnice. Bil je med prvimi, ki so kljub odporom uvajali motorne žage, traktorje kolesnike, zgibnike in lahke goseničarje.

Inž. Kafol je pokazal svojo inventivnost tudi pri začetnih delih v Afriki. Sestavil je program za odpiranje gozdov v Bayangi in ga opremil s potrebnimi kalkulacijami.

Inž. Ciril Kafol je bil markantna osebnost v naših gozdarskih vrstah. Odlikovala ga je šegavost, žilavost in tudi odkritost. Rad je imel naravo, bil je vnet lovec in ribič.

Za izvedene modifikacije nekaterih delov pri žičnicah je bil že leta 1951 proglašen za inovatorja. Za svoje vztrajno in uspešno delo je prejel odlikovanje orden dela z zlatim vencem.

S svojim zavzetim delom si je zagotovil častno mesto v analih slovenskega gozdarstva.

Viktor Klanjšček

Prof. Josip ŠAFAR

1906–1988

Po plodni dolgoletni strokovni aktivnosti nas je 11. januarja 1988 v Zagrebu tiho zapustil izreden in prizadeven gozdarski strokovnjak, profesor, dipl. inženir gozdarstva Josip Šafar.

Josip Šafar se je rodil 9. oktobra 1906 v Delnicah. Gimnazijo je obiskoval v Gospiču. Na gozdarski fakulteti vseučilišča v Zagrebu je diplomiral leta 1932. Zaposlil se je v rodnem Gorskem kotarju, kjer je najprej delal kot pripravnik v direkciji državnih gozdov na Sušaku in nato kot upravitelj na gozdnih upravah v Delnicah, Fužinah in v Crikvenici. V začetku leta 1943 ga je italijanska fašistična oblast aretirala in obsodila na 18 let zapora. V italijanskih zaporih je bil do kapitulacije Italije. Po vrnitvi v domo-

vino se je vključil v delo Oblastnega narodnoosvobodilnega odbora za Hrvatsko primorje. Po osvoboditvi leta 1945 je bil najprej direktor Gozdne direkcije v Reki, kmalu pa je bil premeščen na Ministrstvo za gozdarstvo LR Hrvatske v Zagreb.

S prihodom v Zagreb se začne za Josipa Šafarja obdobje znanstveno-raziskovalnega dela na Inštitutu za gozdarske in lovske raziskave ter pisanje strokovne literature. Do leta 1954 je bil direktor inštituta, nato pa do odhoda v pokoj, leta 1969, znanstveni svetnik. Z znanstvenim in publikacijskim delom je nadaljeval vse do leta 1981, ko mu bolezen ni več dopuščala normalnega dela.

Strokovno področje Josipa Šafarja je bilo gojenje gozdov. V letih 1952 in 1953 se je izpopolnjeval na Tehniški visoki šoli v Zürichu pri prof. Leibundgotu. Svoje strokovno znanje in obzorje je širil in bogatil tudi z vrsto študijskih potovanj v številne evropske države. S študijem in z raziskovalnim ter publicističnim delom si je pridobil široko strokovno usposobljenost, tako da je bil leta 1953 izbran za izrednega profesorja na Fakulteti za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo Univerze v Ljubljani, kjer je vse do leta 1959 predaval gojenje gozdov. Poudariti je treba, da je zadalžitve izrednega profesorja za gojenje gozdov v Ljubljani opravljal ob rednem delu na matičnem Inštitutu v Zagrebu. Generacijam gozdarskih inženirjev, ki jim je predaval gojenje gozdov, je profesor Josip Šafar ostal v spominu po zanimivih predavanjih, izredno prijetnem odnosu do študentov ter kot goreč zagovornik naravnega gozda in prona-ravnega načina gospodarjenja. Prav posebno ga imajo njegovi študenti v spominu kot izrednega poznavalca dinarskih visokokraških gozdov.

Bibliografija Josipa Šafarja, ki je v celoti prikazana v Šumarskem listu št. 9–10/1988, obsega nad 200 enot, od znanstvenih in strokovnih del do prikazov in recenzij. Svoje

operativne, strokovne, znanstvene in pedagoške izkušnje ter znanje je Josip Šafar strnil v knjigi »Ekološki i biološki temelji uzgajanja šuma« (Zagreb, 1963). V knjigo, ki je originalna tako po razporeditvi kot po obdelavi materije, je vtkana dominantna misel o gojenju gozdov, prostem vseh šablona.

Pomembno je tudi uredniško delo Josipa Šafarja. Že prvo leto dela na Gozdarskem inštitutu v Zagrebu je organiziral sodelova-

nje in uredil »Šumarski priručnik«, ki je leta 1946 izšel na 1582 straneh in bil dragocen pripomoček praksi. Ob vsem drugem delu je bil Josip Šafar dve leti (1950 in 1951) urednik Šumarskega lista ter član uredništva prve izdaje »Šumarske enciklopedije«. Uredniško in tudi strokovno delo je zaključil z monografijo o svojem Gorskem kotarju (1029 strani), ki je izšla leta 1981.

Franc Gašperšič

NAŠI NESTORJI

Oxf.: 902.1

Anton ŠIVIC

Inž. Anton Šivic se je rodil 13. februarja 1879 v Ljubljani. Po maturi na klasični gimnaziji l. 1899 je študiral gozdarstvo na Visoki šoli za zemljedelstvo na Dunaju, kjer je l. 1902 diplomiral. Bil je med ustanovitelji slovenskega akademskega društva »Kras« na Dunaju in ves čas študija član društvenega predsedstva.

Prva leta je služboval kot gozdarski pristav pri Gozdnem ravnateljstvu kneza Schwarzenberga v Murau na Gornjem Štajerskem, leta 1904 pa pri državni sekciji za zagrajevanje hudournikov v Beljaku.

Ves preostali čas svojega aktivnega delovanja je delal na področju obče uprave za gozdarstvo in lovstvo, sprva pri Okrajnem glavarstvu v Radovljici, nato do 1920 pri Deželni vladí za Kranjsko v Ljubljani kot pomočnik deželnega nadzornika za gozdarstvo in kot gozdarski referent za okraja Ljubljana in Kočevje. Bil je imenovan za člana deželne Komisije za agrarne operacije, v njej je zastopal gozdarstvo vse do upokojitve. Ob nastanku velikih županij l. 1924 je bil oblastni gozdarski referent pri ljubljanski županiji do njene ukinitve l. 1929. Takrat je postal šef odseka za gozdarstvo pri Banski upravi Dravske banovine, kjer se je l. 1939 tudi upokojil.

Po osvoboditvi leta 1945 je bil zaposlen pri statističnem uradu Slovenije ter honorarno v Ministrstvu za gozdarstvo in lesno industrijo Slovenije. Do leta 1952 je bil pri Zavodu za spomeniško varstvo Slovenije, kjer je bil kot eden prvih pobudnikov varstva narave na Slovenskem med ustanovitelji »Alpskega varstvenega parka« v Dolini Triglavskih jezer (1924). Zbral je podatke za zaščito več prirodnih objektov ter redke flore in favne.

Inž. Anton Šivic se je uveljavil predvsem kot pomemben kreator upravne gozdarske službe v prejšnji Jugoslaviji. Sodeloval je pri poenotenju gozdarskih in lovskih predpisov za vse dele združene Slovenije ter sodeloval pri ustanovitvi gozdarskega in lovskega katastra. Bil je med soustanovitelji gozdarske šole v Mariboru (1930). Reorganiziral je upravo javnih gozdnih drevesnic ter uredil gozdarsko statistiko. Bil je vnet zbiralec in urejevalec zgodovinskega gradiva za slovenske gozdove in gozdarske kadre, sestavil je gozdarsko bibliografijo neprecenljive vrednosti. Zbral je strokovne gozdarske izraze ter urejeval revije Lovec, Kmetovalec in slovenski del Šumarskega lista. Uredil je tudi knjigo Gozdarstvo Slovenije (1923). V omenjenih revijah je objavil

večino svojih člankov za gozdne posestnike in gozdarje.

Inž. Šivic je bil več let odbornik Kranjsko primorskega gozdarskega društva ter soustanovitelj Jugoslovanskega gozdarskega združenja v Zagrebu ter njegove podružnice v Ljubljani. Leta 1952 je prejel Zlato diplomo univerze na Dunaju. Za zasluge na področju gozdarstva in lovstva je prejel več visokih odlikovanj. Bil je tudi častni član Kmetijske zbornice Dravske banovine ter častni član DIT za gozdarstvo in lesno industrijo.

Bil je izredno ustvarjalen strokovni pisec, o čemer pričajo njegova dela in številni

članki z različnih področij gozdarstva: Poljudna navodila za merjenje lesa, Ljubljana 1914, 1922; Predpisi o lovu in ribolovu v Dravski banovini, Ljubljana 1931; Splavarski promet po Dravi, Savi, Krki, Dreti, Savinji, Gozdarski vestnik 1939; Domovinski prirodni spomeniki, Prirodoslovna izvestja 1944; Gozdarska društva na slovenskem ozemlju, Gozdarski vestnik 1959; Življenjepisi umrlih, za slovensko gozdarstvo za služnih strokovnjakov, Ibid., 1959-62.

Inž. Anton Šivic je umrl v Ljubljani, 13. septembra 1963.

Cvetka Kofer

Viktor ŠUŠKOVIČ

Inž. Viktor Šuškovič se je rodil 4. oktobra 1909 v Mariboru. Po končani osnovni šoli in realki v Mariboru se je odločil za študij gozdarstva na Agronomsko-gozdarski fakulteti v Zagrebu, ki ga je l. 1931 tudi uspešno zaključil.

Že kot absolvent se je zaposlil in na posestvih Oskarja Koslerja v Ortneku opravljal razne geodetske meritve, potrebne za izdelavo ureditvenih elaboratov za graščinske gozdove. Po opravljenih delih kot mnogi napredni slovenski intelektualci dolgo ni dobil službe pri državni direkciji. Leta 1934 ponujenega delovnega mesta pri gozdni direkciji v Ljubljani zaradi bolezni ni mogel sprejeti. Po treh letih zdravljenja na Golniku je nastopil službo praktikanta pri gozdnotehniškem odseku za urejanje hudournikov pri banski upravi v Ljubljani, kjer je deloval do aretacije 1942. S člankom »Obrestovanje gozdnega kapi-

tala«, objavljenim v Gozdarskem vestniku 1940 in s strokovno znanstveno razpravo »Agrarno vprašanje in kmečko gozdarstvo Slovenije« se je uveljavil tudi na področju gozdarske ekonomije.

Inž. Šuškovič je bil eden najbolj poštvalnih članov slovenskega gozdarskega društva ter pobudnik ustanovitve gozdarskega terenskega odbora OF v Ljubljani. Znotraj le-tega je organiziral marksistični krožek za pet tovarišev in jim razlagal osnove marksizma in leninizma, program KP Jugoslavije in njene cilje. V OF je bil aktivist obveščevalne službe. V rajonu Ljubljana-Center je bil odgovoren za narodno zaščito in bil član komisije za ugotavljanje vojnih zločincev.

Inž. Viktor Šuškovič je umrl 4. maja 1945 pod streli belogardistov na Turjaku.

Cvetka Kofer

**NUDIMO EKONOMIČNA, VARNA IN EKOLOŠKO
ČISTA VOZILA TER NADOMESTNE DELE.**

**TAM Avtotrgovina
TOZD PRODAJNA ORGANIZACIJA MARIBOR
Maribor, Ptujška c. 184, telefon 413 110**

